

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Přínosy a limity Cochemského modelu z pohledu pracovníka OSPOD
**The benefits and limits of Cochem model from the point of view of
a worker in social and legal protection of children**

Diplomová práce

Vedoucí práce:
PhDr. Ivana Nováková

Autor:
Bc. Blanka Skálová, DiS.

Praha 2021

Poděkování

Poděkování za cenné připomínky, věnovaný čas při konzultování a především podporující přístup patří PhDr. Ivaně Novákové. Děkuji také všem respondentům z Oddělení sociálně právní ochrany dětí, kteří si našli čas a byli ochotni mi poskytnout rozhovor.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci „Přínosy a limity Cochemského modelu z pohledu pracovníka OSPOD“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Blanka Skálová, DiS.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „Přínosy a limity Cochemského modelu z pohledu pracovníka OSPOD“ pojednává o rodinách procházejících úpravou poměrů a o odbornících, kteří s rodinou v tomto ohledu spolupracují.

Diplomová práce se zabývá popsáním Cochemského modelu tak, aby výstupy byly co nejužitečnější především pro sociální pracovníky pracující na OSPOD, ale i pro jiné odborníky, kteří se s rodinou podílejí na procesu úpravy poměrů. Obsah může sloužit také jako informativní podklad pro rodiče procházející obdobím rozchodu/rozvodu, pokud mají nezletilé dítě.

Cílem magisterské práce je zjistit, jak sociální pracovníci OSPOD na vybraných městských částech Prahy vnímají využití Cochemského modelu, zda a jakým způsobem s ním pracují. Záměr výzkumu je inspirovat se poznatky z dobré praxe a odkrýt špatné zkušenosti sociálních pracovníků.

Klíčová slova

Advokát, Cochemský model, OSPOD, konflikty, manipulace, psychický vývoj, rodiče, rozvod, úprava poměrů, sociální pracovník, mediace, soudní znalecký posudek, rozvod, úprava poměrů

Abstract

The diploma thesis entitled "The Benefits and limitations of the Cochem model from the point of view of an OSPOD employee" deals with families undergoing adjustment of relations on one hand and with professionals who work with such families on the other.

The diploma thesis aims to thoroughly describe the Cochem model, so that the results may be as useful as possible, especially for social workers working at OSPOD, but also for other professionals, who interact with the family during the situation adjustment process. This content can also serve as an informative basis for parents of minor children, who are currently going through a separation / divorce.

The purpose of the master's thesis is to find out how OSPOD social workers in selected urban areas of Prague perceive the use of the Cochem model, whether and how they work with it. The aim of the research is to be inspired by knowledge from good practice and to shed light on the bad experiences of social workers.

Keywords

Lawyer, Cochem model, OSPOD, conflicts, manipulation, mental development, parents, divorce, adjustment of relations, social worker, mediation, forensic expert opinion, divorce

Obsah

1. Úvod	7
2. Manželství a jeho zánik	9
3. Úprava poměrů k nezl. dítěti	10
4. Dítě s rozvádějícími se rodiči	11
4.1. Rozhovor s dítětem v rámci úpravy poměrů	13
4.2. Syndrom zavrženého rodiče	15
5. Cochemský model	16
5.1. Vznik a cíl Cochemského modelu	17
5.2. Pilíře Cochemského modelu	18
5.3. Vhodnost/nevhodnost aplikování modelu	19
6. Rodičovský plán	20
7. Zapojení odborníků do Cochemského modelu	21
7.1. Interdisciplinární tým CM	21
7.2. Odborné služby/ vstupující instituce	23
7.3. Mediace	25
8. Cesta od podání návrhu k vynesení rozsudku	27
9. Empirická část	29
9.1. Vymezení problému šetření	29
9.2. Cíl výzkumu	29
9.3. Výzkumná strategie	29
9.4. Etické aspekty šetření	31
10. Formulace hlavní a dílčích výzkumných otázek	31
10.1. Definování tazatelských otázek	31
10.2. Metody zpracování dat	33
11. Výsledky výzkumného šetření a rozbor odpovědí	33
11.1. Výhody Cochemského modelu dle sociálních pracovníků	33
11.2. Co se sociálním pracovníkům osvědčilo jako funkční?	35
11.3. Jaké limity vnímají respondenti u CM?	37
11.4. Doporučení respondentů, čemu se vyvarovat	39
11.5. Nevhodné rodinné situace pro užití CM	41

11.6. Zkušenost sociálních pracovníků s advokáty.....	42
11.7. Spolupráce s ostatními subjekty.....	44
11.8. Vedení klientů k převzetí zodpovědnosti.....	46
11.9. Zásadní principy při práci s rodinou	47
11.10. Odborné vzdělávání pracovníků OSPOD	49
12. Shrnutí výsledků výzkumu	52
13. Závěr.....	55
14. Seznam použité literatury	57
14.1. Seznam příloh	59
14.2. Příloha č. 1: Ukázka přepsaného rozhovoru	60

Seznam zkratek

CM	Cochemský model
č.	Číslo
DVO	Dílčí výzkumná otázka
ČSÚ	Český statistický úřad
HVO	Hlavní výzkumná otázka
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NOZ	Nový občanský zákoník
Nezl.	Nezletilé dítě
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PO	Předběžné opatření
Sb.	Sbírka
SP	Sociální pracovník/pracovnice
SZR	Syndrom zavrženého rodiče
TO	Tazatelská otázka
Tzv.	Takzvaný

Úvod

Diplomovou práci vnímám jako příležitost zlepšit se ve vykonávané profesi a dozvědět se více o oblasti Cochemského modelu využívaného v praxi. Užívání tohoto modelu se v současné době na území ČR rozmáhá a dle mých doposud zjištěných informací jsem přesvědčena o jeho efektivitě, z těchto důvodů chci načerpat co nejvíce poznatků pro jeho následné účinné aplikování ve svém povolání.

Téma se jeví jako aktuální také z důvodu rostoucí míry rozvodovosti, kdy dle Českého statistického úřadu bylo za rok 2019 evidováno 24 100 rozvodů. Z toho ve 22 600 případech byly v manželství nezletilé děti,¹ tyto rodiny musely nejprve projít procesem úpravy poměrů, bez kterého k rozvodu manželství nedojde. Z čehož vyplývá, že více jak polovina rozvádějících se lidí v roce 2019 musela před samotným rozvodem vyřešit nejprve úpravu poměrů ke svým nezletilým dětem. Tedy 22,6 tisíc nezletilých dětí a jejich rodin byly potenciálně osobami, pro které by mohlo být aplikování Cochemského modelu užitečné. Není známo, jak náročné absolvování tohoto procesu pro všechny rodiny bylo, ale některým z nich by mohl být CM dobrým průvodcem v náročné době rozvodu. Dítě má právo vyjadřovat se k věcem v tomto procesu, které se ho týkají (§ 866 a § 867 NOZ), i přes to je ale vždy závislé na dohodách, které uzavřou jeho rodiče. Ve většině případů, pokud se rodiče domluví a jsou s praktikováním dohody zcela srozuměni, se dítě situaci přizpůsobí a je schopno v takto nastavené fungující dohodě prospívat. Potřebuje k tomu především cítit, že jsou rodiče zajedno, k čemuž je vede právě zmiňovaný CM.

V teoretické části se dozvídáme informace pojící se obecně k manželství a dočteme se zajímavé informace vyplývající ze zveřejněných statistik Českého statistického úřadu k tomuto tématu. Následuje část, která se věnuje období, ve kterém se rodina ocitá, pokud se rodiče chýlí k rozvodu/rozchodu. Další téma je věnováno dětem, které se do této problematice dostanou. Následně je popisováno, jak odborníci zapojení do procesu úpravy poměrů mohou tuto situaci ovlivnit svými technikami práce. Důraz je dále kladen na role a nástroje OSPOD, který při své práci s rodinou může aplikovat Cochemský model, jehož východiska, principy, výhody i možná rizika jsou v této diplomové práci popsány.

Empirická část se zabývá výzkumným šetřením, které bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky OSPOD. Rozebrány jsou postupně všechny získané odpovědi. Z výsledků šetření a interpretaci získaných dat se dozvíme, jak

¹*Pohyb obyvatelstva – rok 2019* [online]. 2020 [cit. 11. 05. 2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

pracovníci Cochemský model při práci s rodinou uplatňují, v čem se jim aplikování tohoto modelu osvědčilo, a kde naopak pozorují rizika či jeho limity.

Manželství a jeho zánik

Manželstvím se propojuje zásadní a tradiční vztah mezi mužem a ženou, ti ho uzavírají z mnoha důvodů. Na pojem manželství lze pohlížet z různých úhlů, například z úhlu právního, sociologického nebo církevního. V OZ nalezneme jeho definici následovně: *„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“*²

*„V průběhu roku 2019 bylo obyvateli Česka uzavřeno 54,9 tisíce sňatků, o 400 více než o rok dříve. Počet sňatků se zvýšil šestým rokem v řadě. Počet rozvodů byl v roce 2019 meziročně o necelých 200 nižší, celkově bylo registrováno 24,1 tisíce rozvodů. Polovina rozvodových řízení byla zahájena na základě společného návrhu manželů. Větší část rozvodů, 59 %, ukončila manželství, kde žily nezletilé děti. Celkem bylo zasaženo rozvodem 22,6 tisíce nezletilých dětí.“*³

Ukončení manželství přináší radikální změny. Zanikají nebo jsou někdy až nenapravitelně poškozeny vztahy s blízkými lidmi. Rozvod manželství může proběhnout z důvodů stanovených zákonem, které nalezneme v Novém Občanském zákoníku, č. 89/2012 Sb. Díl 5.

Vzhledem k probíranému Cochemskému modelu je důležitá následující část zákona: *„Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.“*⁴

Tedy v tomto případě musí rozhodnutí o rozvodu vždy předcházet rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem. V tomto soudním řízení o výchově nemůže ani jeden z rodičů zastupovat své dítě, jelikož je to právní úkon, při kterém by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi rodiči. Z tohoto důvodu do řízení vstupuje sociální pracovník orgánu sociálněprávní ochrany dětí, jehož soud ustanovuje jako kolizního opatrovníka.

„Při rozvodech, které nebyly dohodnuty předem, může být sekundárním traumatem samotné rozvodové soudní stání. Během něj mohou být partneři konfrontováni s překvapivými „obviněními“ druhé strany. Proto je vhodné, aby všichni zúčastnění pod-

²Zákon občanský zákoník: HLAVA I MANŽELSTVÍ, Díl 1, Všeobecné ustanovení, § 655. In: 89/2012 Sb., ročník 2020.

³Pohyb obyvatelstva – rok 2019 [online]. 2020 [cit. 11. 05. 2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

⁴Nový Občanský zákoník: Oddíl 2, Rozvod manželství, § 755, (3). In: 2018, 1. 1. 2014.

porovali rozvádějící se manžele v mimosoudních dohodách.“⁵ Cochemský model staví právě na takovémto názoru.

Úprava poměrů k nezl. dítěti

Upravit poměry znamená rozhodnout, v jaké výchově dítě bude (výlučná péče jednoho z rodičů, střídavá výchova, společná výchova), a určit, jaké bude výživné rodičů k nezaopatřenému dítěti. K tomu je možné (nikoliv povinné) nechat upravit styk dítěte s rodičem, u kterého není ve výchově, a to pokud rodiče nechtějí nechat styk na dobrovolné domluvě nebo situaci by situaci prospělo, aby byl styk konkretizován. Pokud nedochází mezi rodiči k dohodě, mohou se pak odkazovat na vynesení rozsudek soudem, kterým jsou vázány všechny zúčastněné strany a musí ho dodržovat. Pokud se chtějí rodiče rozvést, soud rozvod neprovede, dokud jsou v manželství nezl. děti, k nimž není stanovena úprava poměrů. Pokud rodiče nejsou sezdání, je úprava poměrů dobrovolná.

K soudu může podat návrh na úpravu poměrů jeden z rodičů (druhý může podat vyjádření k tomuto návrhu nebo svůj protinávrh), nebo mohou rodiče podat k soudu společný návrh na schválení dohody. Při změně situace, nebo když je úprava nefunkční, je možné žádat o její změnu (změna výchovy, změna výživného, změna či určení styku). Především je vždy potřeba jednat ve prospěch dítěte, brát na zřetel jeho zájem a zajištění jeho potřeb. Rozchodem rodičů končí jejich partnerský vztah, nikoliv jejich rodičovství. V zájmu dítěte je zachovat spolupráci na rodičovské úrovni i po rozpadu partnerského vztahu rodičů. Rodič, který nemá dítě ve výchově, má nadále právo na informace o dítěti, právo spolurozhodovat o výchově, ale také povinnost podílet se na péči. Je zodpovědností rodičů snažit se dohodnout dobrovolnou a smírnou cestou, neboť konflikty a případná táhlá soudní jednání jsou vždy pro dítě stresující. Pokud se rodičům nedaří dojít k dohodě, je na místě využít odborných služeb (poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, rodinná mediace, služby psychologů), aby se předešlo eskalaci konfliktu. Pokud rodiče takové odborné služby odmítají, berou tím na sebe zodpovědnost za případný negativní dopad konfliktu na jejich dítě.

Spory o úpravu styku dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do výchovy, jsou často důsledkem emocí a frustrací pramenících z rozvodového řízení. Některé ženy odmítají umožnit styk dítěte s otcem, neboť tak chtějí potrestat bývalého partnera za to, že ode-

⁵MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, str. 158. ISBN 978-80-262-0697-2.

šel k jiné ženě a opustil rodinu, jindy proto, že při dělení společného jmění nedostaly tolik majetku, kolik by si přály a z dalších důvodů. U otců se v praxi vyskytují případy, kdy se domáhají styku jenom proto, aby matce znepríjemňovali život, nebo začnou usilovat o styk s dítětem ve chvíli, kdy matka podá návrh na zvýšení výživného.⁶

Dítě s rozvádějícími se rodiči

Rozpad rodiny je pro dítě zatěžující a dobří rodiče by se měli automaticky snažit řešit situaci tak, aby jí bylo zasaženo dítě co nejméně a aby nebylo vtahováno do konfliktu rodičů, neboť dítě má tendenci přebírat zodpovědnost za rozpad rodiny.

Děti se skoro nikdy nepodaří udržet mimo dosah rodičovských konfliktů, a to i přes jejich velkou snahu. Mylná domněnka rodičů bývá, že když se nehádají v bezprostřední přítomnosti dítěte, dítě o jejich hádkách neví, nebo se ho alespoň tolik citově nedotýkají. Dítě je mnohem všímavější a citlivější, než se někteří dospělí domnívají. V rozvodové situaci se dítě ocitá v konfliktu loajalit vůči nejdůležitějším osobám jeho života, přitom dítě chce, a pro svůj zdárný vývoj potřebuje, oba rodiče. Všechny varianty, před které rodiče dítě staví, zahrnují hrozbu ztráty nebo přímo zcela ztrátu. Odchod rodiče z domova může pro dítě znamenat těžkou újmu. Rodič, který není trvale přítomen v domácnosti, i když s dítětem udržuje pravidelný kontakt během víkendů, se totiž zpravidla chová jako někdo, kdo chce dítě zabavit, nikoliv jako rodič, který představuje model toho, jak se chovat, jak řešit nastalé problémy v rámci každodenního života.⁷ Podobný názor se uvádí v publikaci Sociální práce v praxi: Angažovanost tohoto rodiče se dá připodobnit příbuznému, který si dítě půjčí na výlet.⁸

Nejen rodiče, ale i děti často potřebují podporu v době rozvodu. Nejistota v představě, co je v budoucnu čeká, co se změní a co zůstane zachováno, je velmi nepříjemná.⁹ I z tohoto důvodu je v zájmu dítěte, pokud opatrovnické řízení není zbytečně protahováno.

⁶BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. SZR. Praha: Karolinum, 2006, str. 120-121. ISBN 80-246-1089-2.

⁷Tamtéž, str. 158-159.

⁸MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, str. 66. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁹MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, str. 162. ISBN 978-80-262-0697-2.

Varianty postavení dítěte:

- Dítě je seznámeno s rozvodem od obou rodičů přiměřeně ke svému věku a je ujištěno, že kontakt s oběma rodiči bude v budoucnu zachován. Dítě není nuceno demonstrovat loajalitu k některému z rodičů. Vzájemné kontakty probíhají dle dohod.
- Dítě jako nástroj pomsty, kdy je proti druhému rodiči popuzováno a v závažných případech se může vyvinout až do syndromu zavrženého rodiče. Takovýto rodič může u dítěte vyvolat příznaky psychosomatických reakcí vztahujících se k zavrhovanému rodiči (pláč, noční děsy, nespavost, pomočování, nechutenství, koktání). Zavrhovaný rodič může následně u dítěte fakticky tyto příznaky psychosomatických reakcí vyvolat.
- Dítě se stává stéblem poslední naděje, což spočívá v tom, že rodič, který se nemůže s rozvodem vnitřně smířit, kontaktuje druhého rodiče ve všech případech, kdy je s dítětem něco v nepořádku. Následně se pokouší znovu obnovit vztah.
- Dítě jako prostředník pro komunikaci mezi rodiči nebo jako informátor, co se děje na druhé straně.
- Dítě zastupuje roli náhradního partnera. Primárně pečující rodič s ním konzultuje své stesky, rozhodnutí a každodenní starosti dospělého života.
- Dítě je zanedbáváno, jelikož rodiče jsou natolik pohlceni svými problémy, vlastním srovnáváním se se ztrátou partnera či vyřizováním si vzájemných „úctů“, že na dítě již nemají mentální kapacitu a přestávají se starat o jeho potřeby.
- Možná reakce dítěte, které zneužívá rodinné situace a může si samo určovat, v které domácnosti a jak dlouho bude pobývat. U jednoho rodiče je do doby, dokud po něm rodič něco nechce, následně žádá přesun do druhé domácnosti, kde pobývá opět do doby, než na něj druhý rodič nezačne v něčem vyvíjet tlak.¹⁰

Manželé Kantzlerovi (USA), psychoterapeuti, zabývající se otázkami manželství, rozvodu apod., doporučují rozvádějícím se rodičům, aby o sobě navzájem před dítětem hovořili pozitivně. Dítě se silně ztotožňuje s rodiči a má polovinu všech svých hlavních vlastností i zkušeností od otce a druhou polovinu od matky. Pokud by rodič kritizoval druhého rodiče, je to, jako kdyby tím dítěti sděloval, že jedna jeho polovina je špatná. Tím dítě nevědomky degradují a podkopávají jeho pocit vlastní hodnoty. Též manželé Kantzlerovi

¹⁰ Moltava (1982). In: MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, str. 159-160. ISBN 978-80-262-0697-2.

mluví o tom, že jak se rodiče staví k rozvodu, ukazují tím dítěti, jak zvládat životní překážky. Jednání rodičů ve všech oblastech lze považovat za vzorové strategie pro dítě.¹¹

Spory o dítě po rozvodu jsou velmi časté a dětem přinášejí nepřiměřený stres. Typické problémy, se kterými se rozvedení rodiče potýkají a případně se obrací na OSPOD jsou:

- nepředávání dětí ve stanoveném/domluveném termínu,
- dítě není připraveno na předání do péče druhého rodiče,
- nehrazení výživného,
- obviňování druhého rodiče ve vztahu péče a zacházení s dítětem.¹²

Je důležité, aby rodiče věděli, že pojem „připravit“ dítě na kontakt s druhým rodičem zahrnuje nejen materiální stránku (vhodné oblečení, náhradní věci, oblíbená hračka apod.), ale i psychickou. Což souvisí s podporováním vztahu mezi dítětem a druhým rodičem, motivování dítěte, aby se k druhému rodiči těšilo. Situaci předávání tak mohou rodiče dítěti velmi ulehčit, k tomu je zapotřebí spolupráce, citlivé vysvětlování a podporování. Dítě je jednou polovinou z otce a druhou polovinou z matky, a aby jeho celkový vývoj byl zdárný po všech stranách, je zapotřebí, aby tyto obě strany byly v harmonii. V opačném případě může dojít až k syndromu zavrženého rodiče (dále SZR).

Rozhovor s dítětem v rámci úpravy poměrů

Pohovor s dětmi soud žádá, protože mu občanský zákoník ukládá, aby před rozhodnutím, které se týká zájmu dítěte, sám nebo prostřednictvím osoby, jejíž zájmy nejsou se zájmem dítěte v kolizi, poskytl dítěti potřebné informace, aby si mohlo utvořit názor a ten soudu sdělit. Svěření dítěte do výchovy jednoho nebo druhého rodiče, eventuálně do střídavé péče obou rodičů, kteří spolu nežijí, se zájmů dítěte dotýká zásadním způsobem, a jako takové je soud nemůže učinit, aniž by znal názor dítěte. Zjištěný názor dítěte pak sám o sobě není vedoucím nebo dokonce jediným kritériem, kterým by se soud při rozhodování o úpravě poměrů dítěte měl řídit, soud však k němu musí přihlídnout a zvážit, nakolik je vyjádřené přání dítěte v souladu s jeho zájmem. U dětí v předškolním věku soud obvykle nezjišťuje názor dítěte sám, ale prostřednictvím kolizního opatrovníka dítěte. Uvedený postup soudu upravuje § 866 a § 867 občanského zákoníku.,,Před rozhodnutím, které se

¹¹ KRANTZLER, Mel. Creative Divorce: A New Opportunity for Personal Growth. September 23, 2014. Open Road Media, 2014. ISBN 978-1497636927.

¹²MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014, str. 162. ISBN 978-80-262-0697-2.

dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. “Také Občanský soudní řád v části první, hlavě třetí, § 100 říká: „V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte.“ ... „K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.“ Zároveň k tomuto tématu se pojí také zákon o rodině v části druhé, hlavě první § 31 odst. 3: „Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit obsah opatření jeho týkajících se, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se v takových záležitostech rozhoduje.“ Uvedené se opírá o článek 12 Úmluvy o právech dítěte. Tímto článkem je Česká republika zavázána „zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni“. Dále je v této úmluvě zaznamenáno, že: „dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu“.¹³

Při rozhovoru s dítětem na toto téma je zapotřebí, aby sociální pracovníci a soud, měli na paměti, že:

- a) dítě je nezralé citově, rozumově a morálně,
- b) dítě je závislé,
- c) dítě může být korumpováno,
- d) dítě může být citově vydíráno,
- e) dítě může být programováno.¹⁴

Realizovaný pohovor s dětmi probíhá povětšinou bez přítomnosti jejich rodičů. Dítě je například dotazováno na otázky typu: jak se mu daří, jak tráví čas s oběma rodiči, zda mu vyhovuje současná situace, zda by si přálo, aby to bylo jinak, jestli má nějaká jiná přání ve vztahu k rodinné situaci apod. Díky tomuto rozhovoru mají děti možnost vyjádřit se k tomu, jak aktuální rodinnou situaci prožívají a vyjádřit, co by si přály. Rozhovor by

¹³Zákon č. 210/1998 Sb., o rodině, § 31, odst. 3 [online]. 11. 9. 1998 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210

¹⁴BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. SZR. Praha: Karolinum, 2006, str. 74. ISBN 80-246-1089-2.

měl být veden citlivě a tak, aby děti nezatěžoval. Odborník, který vede rozhovor, by měl srozumitelným způsobem s přihlédnutím k věku a vyspělosti dítěte vysvětlit účel rozhovoru a případně mu odpovědět na otázky, které se obává svým rodičům položit. Rozhovor s dítětem je pracovníkem zaznamenán a předán soudu, seznámit se s ním mají možnost i rodiče. Dítě má však také možnost sdělit i skutečnosti, u kterých si bude přát, aby se je nedozvěděl nikdo další. Kolizní opatrovník (pracovník OSPOD) následně po jejich vyhodnocení ukládá tyto informace do podkladové složky, do které mají dle § 55, odst. 4 zákona o SPOD, přístup pouze soud a státní zastupitelství a to jen v situacích, kdy se údaje v nich obsažené týkají trestního stíhání. Nahlížet do ní nemůže žádný z rodičů dítěte.

Způsob nakládání s informacemi, které pracovníci OSPOD zjistí z kontaktu s rodiči a dětmi, případně od dalších odborníků nebo institucí vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a směrnice MPSV k vedení spisové dokumentace OSPOD, č. j. 2013/26780-21 ze dne 19. 9. 2013 (čl. 8 této směrnice).

Syndrom zavrženého rodiče

Plně rozvinutý syndrom zavrženého rodiče odhadují v publikaci *Rozvodová tematika a moderní psychologie* přibližně na 25 % u dětí svěřených do výlučné péče jednoho z rodičů. Každoročně se to týká přibližně 7 600 dětí + k tomuto počtu lze přičíst ostatní děti, u kterých se objevují dílčí či mírnější projevy tohoto syndromu. Porozvodové vztahy, které by byly zcela bezproblémové ve vztahu k druhému rodiči, jsou u nás spíše výjimkou, jedná se přibližně o 15 % uvedené dětské populace. Pokud rodiče nemají rovnocennou možnost podílet se na výchově, na dítěti se to následně může odrážet ve ztrátách v oblastech: hmotných statků, výchovného a vzdělávacího působení, praktické pomoci v životních fázích či situacích apod.¹⁵

Programovat dítě proti druhému rodiči se dá mnoha různými způsoby. Vzhledem k předpokladu, že tuto práci budou číst pracovníci OSPOD, je zde uvedeno několik typických příkladů, u kterých by pracovníci ve svých kancelářích nebo během soudního jednání měli zpozornět a vnímat sdělení v celém kontextu. Jedná se například o věty typu:

¹⁵BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Styk dítěte s druhým rodičem: Nový pohled na starý problém. Praha: Karolinum, 2006, kapitola 2. ISBN 80-246-1089-2.

„*Já jsem se snažil (a), ale z druhé strany nebyl žádný zájem, dítě samo pozná, kdo ho má rád, a do toho výběru se nepletu.*“ Programující rodič brání návštěvám u druhého rodiče; děti před stanoveným stykem s rodičem údajně onemocní nebo se náhle mají účastnit tréninku, hudební lekce apod. Je-li třeba dítě pohlídat, mají cizí lidé přednost před nabízejícím se druhým rodičem. Kupované věci dítěti zavrhuje rodič programující rodič zakazuje. Snaží se skrytými i otevřenými způsoby znemožnit telefonní hovor se zavrhuje rodičem. Rodič se odmítá podělit o školní fotografie, informace ze třídních schůzek. Sděluje před dítětem, že pokud se školní akce bude v publiku účastnit i druhý rodič, programující rodič zůstane doma. Dítěti tak vštěpuje, že zavrhováný rodič je škodlivá, nepřátelská osoba, která způsobuje svou přítomností obtíže. Pokud se zavrhováný rodič vzdá, programující rodič dítě poučí: „*Vidíš, ten zájem o tebe byl jen hraný*“. Méně otevřený způsob programování se může objevovat ve větách typu: „*Nebude ti líto, že spolu nebudeme?*“. Případně užívání skrytých narážek na osobu zavrhuje rodiče, či manipulaci s jeho oslovováním – místo máma/táta, užívání výrazu „von/vona“ či dokonce příjmení. Jiný příklad z praxe je, že programující rodič trval vždy na tom, aby zavrhováný rodič místo zvonku použil klakson v autě, čímž mohl nejen dítěti, ale i sousedům vštěpovat, že se jedná o nežádoucí osobu. U dětí se tímto důsledkem může rozvíjet značná psychopatologie: zabrzdí se a zdeformuje emocionální vývoj, podstatným způsobem se naruší sebedůvěra. Oběma pohlavím dítěte je absencí jednoho rodiče odepřen tolik potřebný model k formování sexuální role. Deformuje se psychosociální vývoj: přebírá konfrontační chování rodiče, je narušen vztah dítěte k autoritám a snížena schopnost sociální diferenciacce. U těchto dětí je zvýšený výskyt poruch pozornosti, nedostatek sebedůvěry, vytvoření si falešného ega a zdeformované jádro osobnosti. Uvedené příklady vycházejí z publikace *Rozvodová tematika a moderní psychologie*.¹⁶

Cochemský model

V rámci Cochemské praxe jsou jasně dané role zainteresovaných osob a také pevně stanovený časový rámeček standardizovaných postupů. Jedná se o funkční řešení opatrovnických sporů, během kterých je zásadní vzájemná spolupráce (provázanost, efektivita, flexibilita) a koordinovaný postup. Pro jeho funkčnost je důležité dodržování krátkých lhůt, což se pojí s včasnou intervencí odborníků. CM je postaven na práci s rodiči za úče-

¹⁶BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. SZR. Praha: Karolinum, 2006, kapitola 3. ISBN 80-246-1089-2.

lem (znovu) obnovení a naučení se komunikace o věcech týkajících se péče a výchovy. Snaží se o to, aby rodiče převzali odpovědnost za budoucí život svého dítěte a nastavili si sami pravidla pro budoucí fungování. Cílem je zachování obou rodičů v životě dítěte, což je zásadní pro jeho zdravý vývoj. Všechny kroky vedou k tomu, aby se rozhodnutí o budoucím životě rodiny vrátilo zpět do rukou rodičů a soud nečinil takto zásadní rozhodnutí místo nich. Odborníci figurují pouze jako pomocníci a dohlížející, nerozhodují za rodiče.¹⁷

Vznik a cíl Cochemského modelu

Cochemský model vznikl v Německu v devadesátých letech minulého století a je specifický v tom, že vznikl od odborníků tzv. odspoda, kteří se s tematikou úpravy péče každodenně potýkají. Ti se shodovali v tom, že současný způsob řešení rodičovských konfliktů je krátkozraký, byli si vědomi velkých mezer a jejich následných nedozírných důsledků v životě rodiny. Znali tuto problematiku z praktické stránky a cítili potřebu změny s jasným cílem zaměřeným na schopnost rodičů spolupracovat v budoucnu ve všech věcech týkajících se zajištění blaha pro jejich děti. Hlavním cílem modelu je donutit/naučit rodiče alespoň základní komunikaci o věcech týkajících se dítěte. Je to metoda, která klade důraz na interdisciplinární spolupráci všech zainteresovaných subjektů.

„Na konci řízení by měli stát rodiče schopní spolu komunikovat, dohodnout se v nejlepším zájmu společného dítěte, rodiče, kteří jsou si vědomi toho, že svému dítěti nesmí svým vyhroceným vztahem ubližovat a že je jejich povinností se kvůli společnému dítěti k sobě chovat slušně a vycházet spolu. Výsledkem řízení jsou pak děti, které ani po rozchodu či rozvodu svých rodičů nemusí žádného z nich ztratit.“¹⁸

Zakladatelem CM je německý soudce Rudolph Jürgen, který má jako soudce v rodinném právu přes třicet let zkušeností. V této době se věnuje především vzděláváním lidí, kteří se zabývají rodinnými konflikty v rámci opatrovnického řízení. Těž je advokátem v oblasti rodinného práva. Ve své praxi v rámci úpravy poměrů spatřoval časté riziko, že dítě v souvislosti s úpravou poměrů může zcela ztratit jednoho z rodičů. V Německu aplikují tento model již 15 let. Rudolph Jürgen se snaží o zapojení různých profesí do soudní úpravy poměrů k nezl. dítěti. Ve většině případů německé soudy vydávají rozsudek o stří-

¹⁷Zavádění principů Cochemského modelu do praxe v rámci opatrovnických řízení – interdisciplinární team [online]. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: https://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4078521

¹⁸COCHEMSKÁ PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodní právní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně, str. 12 [online]. 2015 [cit. 11. 08. 2020]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf

davé péči, ojedinělé je také to, že se soudy příliš nesetkávají s odvoláním jednoho či druhého rodiče.

Pilíře Cochemského modelu

Spolupráce s odborníky, kteří mají kompetence rodině pomoci. Jedná se o zapojení mediátorů, sociálních pracovníků, rodinných či manželských poradců apod. Tito odborníci pomáhají rodičům v nalezení společné řeči, sepsání dohody a případného vypracování rodičovského plánu, který se týká následujících několika let života dítěte, potažmo celé rodiny.

Změna v advokátní praxi. Pan Jürgen ve své přednášce popisuje, že advokáti za běžné praxe upřednostňují stanovisko strany, kterou zastupují, jsou poháněni tím, že zastupují svého klienta. Snaží se vyhrát svůj případ, a tím jsou schopni někdy rozdmýchávat spory mezi rodiči. Tím podporují nepřátelské naladění rodičů, kteří prvotně ani nemuseli přijít s tím, aby na sebe vytahovali nepříjemnosti před soudem. Takový postup pak končí v případě soudního rozhodnutí jako „vítězství“ nebo „porážka“. Ovšem k poraženým patří ve většině případů děti bez ohledu na to, který z rodičů bude na straně poražených.

Po vynesení rozsudku příběh rodiny pro advokáta končí, ale rodiče spolu musí komunikovat i nadále a řešit věci týkající se potřeb jejich dítěte, a to i přesto co se odehrávalo v soudní síni. Dobrý advokát by měl podporovat dohodu mezi rodiči a neměl by dopustit, aby se „pralo špinavé prádlo“. Důležité je, a to jak v sepsaném návrhu, tak během soudního líčení se věnovat pouze věcným skutečnostem důležitým pro danou věc, bez hodnocení negativních věcí. Může totiž nastat velká škoda, pokud jedna ze stran sepíše vyjádření k podanému návrhu, kde na první stranu v rozčilení vytáhne nejružnější skutečnosti. Během účastnické výpovědi v rámci soudního řízení se směřování ke zmiňování těchto věcí dá zkorigovat, ovšem pokud se to před jednáním sepíše na papír, není cesty zpět a vyjádření je již součástí spisu, na jehož obsah má být brán zřetel. Advokáti zastupující rodiče jsou také motivováni výdělkem, kdy jsou od klienta finančně odměňováni za vynaložený čas + v některých případech za každé další soudní stání, přípravu důkazních materiálů, sepsání vyjádření apod. Pokud jsou advokáti odměňováni tímto způsobem, nelze jim mít za zlé, že případ nechtějí ukončit během prvního jednání, jelikož výdělek je jejich naprosto legitimní zájem. V opačném případě existuje tzv. smluvní odměna (paušální),

v jejímž rámci je možné se domluvit na konkrétní částce za celý řešený případ. Advokáti jsou tedy poté motivováni vyřešit případ co nejdříve a neprodlužovat ho.¹⁹

Propojenost odborníků, což spočívá v pravidelném setkávání se lidí, kteří s rodinou spolupracují a na soudním řízení se podílí – terapeuti, OSPOD, soudci. Setkání se koná jednou za měsíc, kdy se pokaždé střídá místo setkání – na půdě soudu, OSPOD, poradna. Daná instituce, která hostí setkání, má za úkol moderovat průběh jednání. Během setkání se rozebírají aktuální informace (co je nově uzákoněno apod.), druhá část je o aktuální práci – dobré/špatné příklady, třetí část spočívá ve vzdělávání (rozdělení rodiny, co se děje ve škole, výživné, násilí v rodině apod.). Po rodičích se požaduje vzájemná komunikace, s tou nejprve musí začít odborníci.

Co nejvíce ovlivňuje úspěšnost Cochemské praxe:

- vzdělání profesionálů, spolupracujících s rodinou v rozvodovém řízení, které by mělo být stejné a závazné pro všechny, což souvisí s odpovídající nabídkou vzdělávání;
- rychlost soudního řízení;
- princip odměňování advokátů (upřednostňování paušálního ohodnocení za celý případ, oproti hrazení jednotlivých úkonů).²⁰

Soudce Mgr. Vladimír Polák uvádí další zásadní pravidla pro úspěšné fungování této praxe. Jedná se například o pravidlo rychlosti, které se týká všech zapojených odborníků. Důležité je nařízení prvního jednání u soudu do tří týdnů od podání návrhu. V meziobdobí má proběhnout i více setkání s oběma rodiči (na OSPOD, v poradně,..). V rámci těchto jednání je možné s rodiči uzavřít neformální zatímní úpravu poměrů, tzn. jakým způsobem si rodiče vyřešení péči do vyřešení celkové věci/ do soudního jednání/do rozhodnutí ve věci samé. V případě rozhodování soudu bere soudce v potaz jako zásadní, jak rodiče dokážou dodržovat zatímní uzavřené dohody a jakým způsobem respektuje druhého v jeho rodičovské roli.²¹

Vhodnost/nevhodnost aplikování modelu

¹⁹ *Jürgen Rudolph v Parlamentu ČR, 30. 10. 2014* [online]. 5. 11. 2014 [cit. 21. 08. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NcS4UxojMuM>

²⁰ *Jürgen Rudolph v Parlamentu ČR, 30. 10. 2014* [online]. 5. 11. 2014 [cit. 21. 08. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NcS4UxojMuM>

²¹ *Seminář Cochem – Mgr. Vladimír Polák* [online]. 1. 3. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=e7lr1srESZg>

Metoda není univerzální a všelékem pro celé opatrovnické řízení. Principy Cochcenské praxe je vhodné aplikovat na typy řízení, kde je předpoklad, že oba rodiče plně disponují rodičovskými kompetencemi, což znamená, že jsou schopni reálně vykonávat rodičovskou odpovědnost a naplňovat zájem a potřeby dítěte dle §858 Občanského zákoníku. Naprostá většina rodičů má plné rodičovské kompetence, stává se pouze, že se dohodnou na výkonu některé části rodičovské odpovědnosti. Někdy se může stát, že jejich konflikt je natolik intenzivní, že dojde k dočasnému narušení některé rodičovské kompetence, jelikož již nedokážou myslet v nejlepším zájmu dítěte. Právě tato metoda je primárně zaměřena na konflikt rodičů. Vhodný je tento model pro rodiče, kteří jsou schopni převzít společně rodičovskou odpovědnost. Jsou si vědomi toho, že dítě nechce ztratit ani jednoho z rodičů, jelikož pokud by k tomu došlo, je si rodič vědom nenahraditelné ztráty pro dítě. Jsou schopni zaměřit se na dítě, poskytnout mu podporu a neeskalovat svůj konflikt.

Naopak uplatňování tohoto modelu není vhodné u rodin, jejichž dítě je zařazeno do § 6, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. S takovouto rodinou je zapotřebí pracovat zcela jinými způsoby.²²

Rodičovský plán

Rodičovský plán obsahuje soubor otázek, zaměřující se na oblasti, které rodiče budou muset pravděpodobně dříve nebo později řešit. Rodičovská odpovědnost náleží ze zákona oběma rodičům naprosto rovným dílem a nezáleží přitom, který z rodičů má dítě v péči. V zájmu dítěte je, aby se na výchově, péči i celkovém rozhodování podíleli oba rodiče. Dítě je potřebuje oba, a to bez ohledu na to, zda se rodiče partnersky rozešli. Pokud se zdárně daří samostatná komunikace rodičů, mají možnost vypracovat si rodičovský plán od počátku sami. Jako druhá možnost se nabízí, že rodiče vypracují plán každý samostatně dle svých úvah a následně se mohou pokusit o vypracování plánu a představách společně hovořit. Pokud ani v tomto případě po vynaložení úsilí se nepodaří společná komunikace o tématech, které plán nabízí, doporučuje se vyhledat odborníky, kteří s komunikací a řešením problémů budou nápomocní. Jedná se o mediátory, rodinné a manželské poradny a případně také pracovníky OSPOD. S rodičovským plánem je vhodné seznámit také dítě samotné, a čím je starší, tím více ho zapojit ve spolurozhodování o budoucím životě rodiny po rozvodu/rozchodu rodičů.

²² *Seminář Cochem – Mgr. Vladimír Polák* [online]. 1. 3. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=e7lr1srESZg>

„V rodičovském plánu jsou řešeny oblasti života dítěte, o kterých je vhodné předejít přemýšlet, aby nedošlo zbytečně ke kolizi. Smyslem plánu je předejít konfliktům, které ovlivňují psychickou pohodu dítěte. I vy se budete cítit lépe, pokud budete v základních otázkách života dítěte ve shodě. Rodičovský plán se přikládá jako příloha k návrhu na úpravu péče a výživy, lze ho využít i při sepisování mimosoudní dohody. V nejlepším zájmu vašeho dítěte je vaše vzájemná dohoda, pokud ale nastane skutečnost, že nebudete schopni uzavřít dohodu před soudním jednáním v rámci rodičovského plánu, případně během soudního jednání, má soud možnost nařídit oběma rodičům využití odborné pomoci.“²³

Rodičovský plán bude součástí přílohy diplomové práce.

Zapojení odborníků do Cochemského modelu

Do procesu úpravy poměrů v rámci tohoto modelu je zapojeno mnoho odborníků. Jejich roli a konkrétní úkoly popisují následující kapitoly.

Interdisciplinární tým CM

„Role profesí v opatrovnickém řízení dle Cochemského modelu:

- *soudce - nejvyšší autorita, mentor, určuje postup, kooperuje s ostatními;*
- *OSPOD - včasná intervence, zdroj informací, průvodce;*
- *advokát - nekonfliktní strategie, paušální honorář, „oprávněný zájem klienta“;*
- *mediátor - práce s rodiči - cíl dohoda, obnova komunikace;*
- *poradce psycholog - práce s rodiči - cíl dohoda, obnova komunikace;*
- *soudní znalec psycholog - terapeutická práce s rodinou - cíl dohoda, obnova komunikace.“²⁴*

Soud

Soud často jako první dostává dokumenty o tom, že rodiče či jeden z rodičů žádají o rozvod a tedy úpravu poměrů k jejich nezletilým dětem. V rámci CM je jeho úkolem vzápětí navá-

²³Justice.cz – Katalog životních situací: *Rodičovský plán*[online]. 2020 [cit. 30. 08. 2020]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/okresni-soud-v-kladne/formulare>

²⁴Zavádění principů Cochemského modelu do praxe v rámci opatrovnických řízení – *interdisciplinární team, kapitola Interdisciplinární team: Cochemská praxe*, str. 5 [online]. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: https://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4078521

zat rodinu na spolupráci s OSPOD, což může učinit tak, že rodičům odešle vydané usnesení s informací, aby kontaktovali místně příslušný OSPOD (dle trvalého bydliště dítěte) a dále postupovali dle jeho instrukcí. Pokud rodiče sami nemají sepsanou dohodu o úpravě péče, nebo mají, ale není v souladu se zájmy dítěte, je úkolem sociálního pracovníka dále pracovat s rodinou tak, aby k dohodě, která by zájmy dítěte zohledňovala, dospěli.

OSPOD

Sociální pracovník z orgánu sociálně-právní ochrany dětí figuruje jako průvodce rodiny, koordinátor služeb nebo vykonává přímo sociálně-právní ochranu dítěte, pokud vyhodnotí situaci dítěte tak, že je dítě ohrožené dle § 6, Zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Další jeho zásadní rolí je výkon opatrovníka, tedy člověka, který zastupuje dítě v soudním řízení. Tyto role se v řadě případů prolínají, proto plnění všech úkolů zároveň je pro sociálního pracovníka obtížné. „*Sociální pracovník na OSPOD může vhodným působením na rodiče, prací s celou rodinou a poskytováním profesionálního odborného poradenství řadu záležitostí pozitivně ovlivnit. To, že dokážou rodičům poskytnout poradenství, vysvětlit jim přednosti a rizika jednotlivých kroků, sepsat potřebné návrhy či realizovat s nimi mimosoudní dohody, je pasuje v této oblasti na jedinečné odborníky a pomáhá jim ve spolupráci s rodiči. Žádná jiná instituce totiž v dané problematice nenabízí takto širokou škálu služeb na vysoké odborné úrovni, v dostupných termínech a zdarma*“²⁵

Advokáti

Advokáti, které si rodiče mohou či nemusí najímat k zastupování své osoby, jsou dalšími odborníky zapojenými do tohoto procesu. Jejich úkolem v rámci Cochemského modelu je, taktéž jako u ostatních, snažit se vést rodiče k dohodě a vyvarovat se rozdmýchávání sporu. Více uvedeno v kapitole výše.

Mediátoři

Mediátoři jsou odborníci, kteří se snaží vést zainteresované osoby do sporu k dohodě zohledňující potřeby všech zúčastněných. Oficiální mediaci vedou zapsaní mediátoři Ministerstva spravedlnosti, cena takového jednoho sezení se pohybuje kolem 2 000 Kč. Zároveň je ale možné využít mediaci či podporovanou komunikaci s prvky mediace, kterou posky-

²⁵ZAKOUREILOVÁ, Eva. *Metodický návod, Práce s rodinami v rozvodové situaci*. Publicistika k číslu 5/2017.

tují některé neziskové organizace bezplatně, či s částečnou finanční spoluúčastí. Mediaci je věnována samostatná kapitola.

Poradce psycholog

Takové odborníky lze zahrnout do odborných služeb, které jsou popsány v následující kapitole.

Soudní znalci

Soudní znalci jsou nejčastěji z oboru psychologie, bývají ustanoveni soudem spíše v krajních situacích. Jejich úkolem je vypracování znaleckého posudku na rodinu se zaměřením na to, který z rodičů má lepší předpoklady pro zdárnou péči a výchovu dítěte. Navrhovat ustanovení znalce mohou i účastníci řízení, záleží na soudu, zda tomuto návrhu vyhová. V praxi to bývá velmi dlouhé a finančně i psychicky pro rodinu náročné. V běžné praxi tento posudek spory mezi rodiči nevyřeší a naopak se stává, že se tento konflikt ještě vyostří.

Odborné služby/ vstupující instituce

Jak bylo výše zmíněno, sociální pracovník na OSPOD doporučuje rodině nejrůznější služby, dle témat, které jsou v rodině řešeny, taktéž on či jiní odborníci mohou pomáhat s vypracováním rodičovského plánu. Za další vstupující instituce lze považovat často využívanou mediaci, tato služba je rozpracovaná v následující samostatné kapitole. Dále se jedná o nejrůznější centra pro rodiny, konkrétně např.:

- Krizové centrum **Cestou necestou** a jejich program „**Rodiče, domluvte se**“. Toto centrum podporuje rodiny, které se ocitly v náročné životní situaci spojené s rozvodem či rozchodem rodičů, v nichž rodiče nadřazují své partnerské spory nad potřeby dítěte, a tím vážně ohrožují jeho zdravý duševní vývoj. Terapeuticky pracují s dětmi, které těžce snášejí rozchod rodičů. S rodiči hledají cesty, jak být dobrým rodičem v nové situaci a pomáhají ve vzájemné komunikaci o podstatných věcech týkajících se dítěte, jeho péče a výchovy. Projekt je poskytován na základě pověření k sociálně-právní ochraně dětí dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, se zaměřením na ochranu dětí

před škodlivými vlivy a pomoc rodičům v řešení výchovných a jiných problémů souvisejících s dětmi.²⁶

- **Dům tří přání** a jejich **centrum pro rodiny Delta**, kde provázejí rodiny při zvládnání náročné životní situace. Pomáhají rodinám v řešení vztahových konfliktů, ve zlepšení vzájemné komunikace a rodičům při obtížích týkajících se výchovy dítěte. Poskytují socio-terapeutickou podporu s využitím technik mediace a rodinné terapie jak pro dítě samotné, pro rodiče, tak celkově pro rodinu. Jsou registrovaná sociální služba – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.²⁷
- **Centrum pro rodiny Triangl**, což je specializované zařízení poskytující odborné psychologické, poradenské a terapeutické služby rodinám a jejich jednotlivým členům, kteří řeší osobnostní, vztahové a výchovné potíže. Stejně tak jako dvě výše zmíněná centra, nabízí své služby zdarma.²⁸
- **Poradna Magdala** pod záštitou Arcidiecézní charity Praha, a jejich služba **Podporovaná komunikace**. Tuto službu poskytují rodičům v konfliktním rozvodovém, porozvodovém/porozchodovém období. Rodiče podporují k obnovení vzájemné komunikace ve prospěch dětí.²⁹

Vedle těchto odborných služeb jsou ze strany OSPOD také často doporučovány služby dětských psychologů. Pokud se rodina rozhodne spolupracovat s více odborníky, je důležitá jejich provázanost a tedy interdisciplinární spolupráce. V kompetenci OSPOD je uspořádání případové konference, na kterou je možné spolu s rodinou seztat i odborníky spolupracující s rodinou za účelem naplánování co nejefektivnějšího postupu všech zapojených lidí a spolu s rodinou plán sestavit (plán ochrany dítěte). Pro předávání informací mezi službami je zapotřebí souhlas rodičů.

²⁶Rodiče, domluvte se! [online]. 2020 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z:<https://cestounecestou.org/krizove-centrum/rodice-domluvte-se/>

²⁷Centrum pro rodiny Delta [online]. 2020 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z:<http://www.dumtriprani.cz/nase-centra/centrum-pro-rodiny-delta/>

²⁸Triangl – centrum pro rodinu [online]. 2020 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z:<http://www.centrumtriangl.cz/>

²⁹ Poradna Magdala – služby v gesci sociálně právní ochrany dětí [online]. 2020 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z:<https://praha.charita.cz/sluzby/poradna-magdala-sluzby-v-gesci-socialne-pravni-ochrany-deti/#podporovana-komunikace>

Mediace

Mediace se využívá, pokud je zapotřebí vyřešit spor, konflikt či nesoulad a je motivace obou stran tento spor vyřešit úspěšně, rychle a vyhnout se soudním jednáním, která bývají velmi náročná z časového a někdy i finančního hlediska. Mediace nabízí za podpory odborné asistence efektivní způsob řešení názorových nesouladů, tedy dospění k dohodě, která bude ve prospěch všech zúčastněných stran. Služba staví na společném zájmu a její podmínkou je motivace ke spolupráci všech účastníků. Jedním z cílů mediace je, aby se konflikt mezi stranami v budoucnu neopakoval. A pokud by se měl opakovat, tak aby obě strany věděly, jak situaci řešit. Což je zásadní rozdíl oproti soudnímu řízení – vynesení rozsudku nezmezí nepříjemné záležitosti, se kterými se účastníci potýkají při běžném fungování. Zmizí možná pouze dohady o tom, kdy a kde si budou rodiče dítě předávat. V souvislosti péče a výchovy o dítě je ale mnoho dalších témat, se kterými se rodiče musí dennodenně vypořádávat.

„Mediátor spor nerozhoduje, ale pomáhá stranám sporu nalézt jejich vlastní, pro všechny přijatelné řešení. Mediace může pomoci soustředit se na podstatné záležitosti budoucího života, oprostít se od vyvolávání či prohlubování nepřátelství a také uchovat si kontrolu nad průběhem sporu.“³⁰

„Jedná se o alternativní řešení sporů zaměřené na dohodu s cílem neplýtvat zbytečně energií v zdlouhavých sporech, jež nakonec nemají ani vítězů ani poražených.“³¹

„Rodiče si za pomoci mediátora ujasní své představy o potřebách dětí i svých. Poté se mohou dohodnout na konkrétním řešení úpravy poměrů, které by vzájemnou dohodu respektovali v dalším soužití, nebo by se stalo podkladem pro dohodu schvalovanou soudem v rozvodovém řízení.“³²

„Mediátor je neutrální, nestraní žádnému z účastníků konfliktu. Právě onou až úzkostlivou neutralitou se liší od sebekvalitnějšího právního zástupce. Jeho posláním je podněcovat obě strany v hledání „průchozích“ řešení. Má pomoci formulovat nabídky

³⁰BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. SZR. Praha: Karolinum, 2006, str. 99. ISBN 80-246-1089-2.

³¹NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení*. Praha: Grada, 2000, str. 80. ISBN 80-247-000-2-6.

³²BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. SZR. Praha: Karolinum, 2006, str. 100. ISBN 80-246-1089-2.

kompromisů přijatelných pro obě strany, má ujasnit, oč oběma stranám jde, změnit leckdy mylné představy o vzájemném hlubokém nepřátelství a vést tak k určité míře usmíření.“³³

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, § 100 odstavec 3: „*Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“)* v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje.“³⁴

Soudní nařízení mediace může nést ta rizika, že pokud jeden z účastníků bude absolvovat mediaci nemotivovaný, nemusí mediace přinést očekávaný užitek, důležitá je spolupráce obou stran. Před soudem se však tento účastník může prezentovat tak, že aktivně mediaci zařídil, účastnil se a pokoušel se participovat, ale i přes jeho snahu se s protistranou nelze domluvit. Zde je vhodná obezřetnost, zda se tato strana pouze nesnaží svým jednáním sbírat body před předsedou soudu a zároveň hanit protistranu.

Provizorní dohoda rodičů uzavřená ať už v rámci mediace, či na OSPOD nebo na půdě jiné poradny pro rodinu, není právně vymahatelná. V rámci soudního řízení (již probíhajícího, nebo pokud by k němu v budoucnu došlo), může být vzata soudem jako jeden z důležitých pokladů pro jeho rozhodnutí. Pokud je ve svém obsahu fungující, soud ji pouze schválí a tím ji dá právní moc, čímž je následně legislativně vymahatelná. Nelze však automaticky počítat s tím, že soud vynese rozsudek identicky tak, jak se účastníci dohodli a to např. v případech, kdy bude mít za to, že uzavřená dohoda není v zájmu nezletilé dítěte.

Pokud mají rodiče rozsudek nabytý právní mocí a následně uzavírají dohodu, platí pro ně tato dohoda do doby, kdy jsou s ní stále srozuměni oba dva. Ve chvíli, kdy jeden z rodičů začne uzavřenou dohodu rozporovat a nepřeje si v ní pokračovat, má možnost obrátit se na rozsudek. Rozsudek má vyšší moc než uzavřená dohoda. To znamená, že například pokud je přivolána PČR do místa bydliště jednoho z rodičů z důvodu, že první rodič si ho přijel dle dohody vyzvednout, ale druhý rodič mu dítě nechce vydat. PČR by měla postupovat dle toho, co je stanoveno v rozsudku.

³³NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012, str. 127, ISBN 978-80-247-4110-9.

³⁴Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, § 100, odst. 3 [online]. 1. 7. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-202>

Cesta od podání návrhu k vynesení rozsudku

Varianta č. 1

Rodiče podávají k soudu svou sepsanou dohodu, o které jsou přesvědčeni, že je v zájmu všech zúčastněných a soud žádají pouze o její schválení. Možná je též varianta, že se rodiče nejprve přijdou poradit na OSPOD, kde jim budou předány informace týkající se celého procesu, obdrží vzor dohody, případně kontakty na odborné služby pro pomoc dítěti/celé rodině apod. Následně dohodu sepíší sami nebo s pomocí sociální pracovnice. Opatrovnické řízení je následně skončeno během jednoho soudního jednání vynesením rozsudku.

Varianta č. 2

Rodičům se ani za podpory OSPOD nedaří dospět k dohodě. OSPOD jim tedy zasílá kontakty na mediátory či poradny zaměřující se na téma rodinných sporů. První soudní jednání proběhne ještě před sezením u mediátora/v poradně. Následně rodina spolupracuje s navázaným odborníkem dle jeho postupu práce – oddělená, společná sezení atd. Intenzita setkávání by měla být častá a trvat by měla max. 3 měsíce. Následuje druhé soudní jednání, které končí vynesením rozsudku, kterým se schvaluje dohoda rodičů.

Varianta č. 3

Rodiče na druhé soudní jednání nepřichází s dohodou a nejsou schopni ji uzavřít ani v rámci tohoto stání. Soud tedy vydává usnesení o ustanovení soudního znalce. Ten by měl nejen vypracovat znalecký posudek na rodinu, ale jeho úkolem by měla být terapeutická péče a orientace na řešení, cílem je vypracování dohody, jejímž schválením se ukončí opatrovnické řízení.

Zásadní jsou včasné termíny – do 14 dnů je první soudní jednání, stejně tak do 14 dnů od jednání u soudu je termín u mediátora či jiného poradce. Klíčový je standardizovaný postup, ale zároveň živá aktivní spolupráce a individuální přístup všech zúčastněných odborníků.³⁵

Interdisciplinární spolupráce mezi odborníky, tedy zasíťovanost profesí ze zmiňovaných oborů (právo, psychologie, sociální pedagogika, sociální práce) je jedno z nejzákladnějších v Cochemské praxi. Spolupráce je důležitá proto, aby se služby doplňovaly

³⁵Zavádění principů Cochemského modelu do praxe v rámci opatrovnických řízení – interdisciplinární team, kapitola Interdisciplinární team: Cochemská praxe [online]. 2017 [cit. 02. 09. 2020]. Dostupné z: https://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4078521

a neopakovaly svou práci, ale aby mířily ke společnému cíli, a to i přesto to že každý s rodinou pracuje svými způsoby. K provázanosti všech zainteresovaných lidí je možné využít případovou konferenci, jejíž iniciátor a zároveň svolavatel bývá OSPOD.

„Instituce a odborné profese zabývající se rodičovským konfliktem – tedy poradny, odbory péče o dítě, advokáti, soudci rodinného práva a soudní znalci – se mohou na základě výhod plynoucích z Cochemské konvence doplňovat téměř ideálním způsobem. Z tohoto důvodu je kvalita jednotlivých příspěvků všech odborných profesí považována za rovnocennou. Toto hodnocení je základem vzájemného propojení jednotlivých kompetencí a není v rozporu s rozdílnými funkcemi a úkoly účastných institucí a odborných profesí. Vyplývá to z poznatku, že při absenci spolupůsobení už jen jediné zmíněné odborné profese, přestává být funkční celý zbytek sítě a zde popsanou praxi nelze zrealizovat.“³⁶

³⁶JURGEN, Rudolph. *Ty jsi moje dítě* [online]. 2009 [cit. 15. 09. 2020]. Dostupné z:<http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>

Empirická část

Vymezení problému šetření

V rámci své profesní praxe v Praze a od svých kolegů i z jiných měst vnímám postupný přechod institucí v ČR na uplatňování Cochemského modelu jako stále více aktuální. Jeho plnou aplikaci využívá v ČR několik soudů a oddělení sociálně-právní ochrany dětí, jiné využívají pouze jeho některé prvky, případně k němu nejsou nakloněni vůbec. Ne všichni odborníci jsou přesvědčeni o jeho efektivitě nebo je pro ně limitující jejich časová kapacita či znalostní nepřipravenost. V případě soudů to může být například chybějící specializovaný personál, což může souviset s nízkými dostupnými finančními prostředky.

V empirické části diplomové práce nahlédneme do uplatňování tohoto modelu v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Dle odpovědí zkušených pracovníků se můžeme přesvědčit, v čem se prvky CM osvědčily či kde pracovníci pozorují rizika a limity v jeho užívání při práci s rodinou.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je inspirovat se poznatky z dobré praxe a odkrýt špatné zkušenosti sociálních pracovníků, kteří ve své praxi uplatňují Cochemský model. Zpracování výstupů vnímám jako příležitost pro sebe i kolegy zlepšit se v tomto směru ve vykonávané profesi. Výsledkem by tak mohlo být zefektivnění práce dalších pracovníků, kteří budou mít možnost se s výsledky výzkumu seznámit pro to, aby mohla být poskytována kvalitní služba nezletilým dětem a rodičům v rámci řešení úpravy poměrů.

Výzkumná strategie

Pro dosažení cíle a tedy zodpovězení výzkumné otázky byla zvolena metoda kvalitativního přístupu formou polostrukturovaných rozhovorů s předem stanovenými, otevřenými otázkami. „*Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu, což pojmenováváme jako kvalitativní přístup,..*“³⁷

³⁷ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, str. 13, ISBN 978-80-7367-313-0.

Samotné rozhovory probíhaly v rámci desítek minut – nejkratší trval 27 minut a nejdelší 45 minut, v závislosti na odpovědích respondentů. Dotazovaní byli předem informováni o předpokládané délce rozhovoru, která byla odhadována na minimálně 30 minut, vždy s doplněním informace, jak dlouho trvaly již realizované rozhovory s předchozími účastníky šetření. S vědomím a souhlasem respondentů byly rozhovory zaznamenávány na mobilní telefon za účelem následného doslovného přepsání a analyzování. „*Písemný souhlas s výzkumem není vždy vyžadován, vyžadován vždy však je souhlas. Ústní souhlas je vhodné nahrát na diktafon, ..*“ „*Nejčastějším nedodržením principu důvěrnosti je, když výzkumníci zatajují důležité informace a poskytují klamané informace. Příkladem je uvedení nesprávné informace o době trvání výzkumu.*“³⁸

Během rozhovorů byla dána možnost oběma stranám doptat se v případě jakéhokoliv nepochopení. Rozhovory byly vedeny s pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, formou přímého kladení otázek. Od těchto vybraných respondentů byly v průběhu rozhovoru zjišťovány jejich konkrétní zkušenosti s užíváním Cochemského modelu při jejich práci s rodinou. Pro výběr respondentů byl zvolen záměrný kvótní výběr, jehož dvěma kritérii bylo: zaměstnání na oddělení sociálně-právní ochrany dětí po dobu minimálně 2 let a zkušenost s aplikováním Cochemského modelu. Dle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, splňují všichni tito sociální pracovníci zákonné vzdělávání.

Vzorek respondentů při kvalitativním výzkumu nemusí reprezentovat určitou populaci, ale určitý problém. „*Není tedy konstruován náhodně, ale teoreticky – záměrně jej vytváříme s ohledem na náš problém. To znamená, že se výběr případů odvozuje od toho, jak je definován náš výzkumný problém a naše výzkumné otázky.*“³⁹

Respondenti byli napřímo osloveni. S realizací rozhovoru souhlasili všichni oslovení pracovníci, celkem se jednalo o 8 účastníků. Rozhovor probíhal v kancelářích pracovníků, kde se denně odehrávají šetřené situace. Respondenti se tak vyskytovali v jejich přirozeném prostředí.

Hypotézy v práci nejsou stanoveny, jelikož se potvrzují na základě kvantitativních dat, kde se pracuje s odchylkami. Z prováděného výzkumu, kde je vzorek kvalitativní, není možné potvrzovat či vyvracet hypotézy. Tento postup má oporu v publikaci Švaříček, Šedřová et al., 2007. „*Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat*

³⁸ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, str. 46, ISBN 978-80-7367-313-0.

³⁹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, str. 73, ISBN 978-80-7367-313-0.

bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval.“⁴⁰

Etické aspekty šetření

Během domlouvání rozhovorů s respondenty byla dodržena dvě doporučení dle publikace Švaříček, Šed'ová et al., 2007, a to: Délka rozhovoru byla pravdivě respondentům sdělena před jeho zahájením a pro princip důvěrnosti proběhlo získání souhlasu od účastníků výzkumu, slovní souhlas byl zdokumentován při samotném zahájení rozhovoru.

Kvůli minimalizaci možnosti identifikace sociálních pracovníků a případně i klientů rodin, o kterých se pracovníci během rozhovorů zmiňují, není v diplomové práci zmíněno, ve které městské části Prahy se oddělení sociálně-právní ochrany dětí nachází. Z důvodu zachování naprosté anonymity také nejsou sdělena jména respondentů ani klientů.

Formulace hlavní a dílčích výzkumných otázek

HVO: Jak sociální pracovníci OSPOD vnímají ve své praxi využití Cochemského modelu?

DVO 1 : Jaké výhody má dle sociálních pracovníků OSPOD Cochemský model?

DVO 2: Jaké má Cochemský model dle sociálních pracovníků OSPOD limity?

DVO 3: Jak pracovníci OSPOD využívají Cochemský model při práci s rodinou?

DVO 4: Jak jsou pracovníci OSPOD odborně připravováni pro využívání tohoto modelu?

Pomocí odpovědí na dílčí výzkumné otázky, jimiž budeme analyzovat data, získáme také odpověď na hlavní výzkumnou otázku.

Definování tazatelských otázek

Při stanovování tazatelských otázek bylo vycházeno ze samotného cíle diplomové práce, z teoretických poznatků, z hlavní výzkumné otázky a navazujících dílčích otázek.

⁴⁰ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, str. 24, ISBN 978-80-7367-313-0.

„Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: pomáhají zaostřit výzkum tak, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazují také cestu, jak výzkum vést. Výzkumné otázky musí být v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Představují další zúžení a konkretizování výzkumného problému“⁴¹

První dílčí výzkumnou otázkou budu zjišťovat odpovědi na následující otázky:

TO 1.1: *„Jaké výhody spatřujete v uplatňování Cochemského modelu?“*

TO 1.2: *„Co se vám v rámci tohoto modelu v praxi osvědčilo jako funkční?“*

K zodpovězení dílčí výzkumné otázky č. 2 směřují tyto otázky:

TO 2.1: *„Jaké limity u tohoto modelu vnímáte?“*

TO 2.2: *„Napadá Vás nějaké doporučení směrem k sociálním pracovníkům, čemu se v rámci uplatňování tohoto modelu raději vyvarovat?“*

TO 2.3: *„Pokud vnímáte, že jsou některé rodinné situace/spory nevhodné pro užití Cochemského modelu, které to jsou?“*

TO 2.4: *„Rozdělte prosím procentuálně na dvě skupiny právní zastoupení rodičů na ty, kteří se rodiče snažili přiblížit ke společné dohodě a ty, které je od společné dohody vzdalovali (např. 30 % rodiče přibližovalo k dohodě, 70 % způsobovalo opačný efekt).“*

Pro třetí dílčí výzkumnou otázku jsou stanoveny následující tazatelské otázky:

TO 3.1: *„S jakými zainteresovanými subjekty spolupracujete v rámci interdisciplinární práce při uplatňování Cochemského modelu?“*

TO 3.2: *„Jakým způsobem vedete rodiče k tomu, aby převzali za nastavení péče zodpovědnost a pokusili se rozhodnout si o budoucím životě rodiny sami?“*

TO 3.3: *„Jakými zásadními principy se řídíte během spolupráce s rodinou v rámci úpravy poměrů k nezl. dětem?“*

Následují otázky k dílčí výzkumné otázce č. 4:

TO 4.1: *„Jaké máte možnosti odborného vzdělávání či podpory za účelem dobré připravenosti na využívání Cochemského modelu?“*

TO 4.2: *„Zda a případně jakým způsobem a kým jste podporováni ve vzdělávání v tomto směru?“*

⁴¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, str. 69, ISBN 978-80-7367-313-0.

Metody zpracování dat

Jak již bylo výše zmíněno, rozhovory byly s vědomím respondentů nahrávány a následně kvůli zachování autenticity slovo od slova přepsány. Během zpracovávání dat bylo postupováno dle publikace: *Základy kvalitativního výzkumu postupy a techniky metody zakotvené teorie*, Corbinová & Strauss, 1999. Získaná data byla analyzována pomocí otevřeného kódování, což je proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů.⁴²

Výsledky výzkumného šetření a rozbor odpovědí

V následujících kapitolách jsou rozebrány otázky, které byly v rámci rozhovorů pokládány sociálním pracovníkům OSPOD ve vybraných městských částech Prahy.

Výhody Cochemského modelu dle sociálních pracovníků

U naprosto všech rozhovorů bylo sociálními pracovníky zmíněno, že v rámci uplatňování tohoto modelu se snaží přenášet zodpovědnost za celou situaci na rodiče. Konkrétně čtyři pracovníci toto přímo pojmenovali jako výhodu Cochemského modelu.

Pracovník E: *„Je to o tom, že se přenáší zodpovědnost za dítě a celou situaci zpátky rodičům. Není to o rozhodování soudů nebo sociálních pracovníků. Není to o tom, jak ostatní cítí, že by to mělo být, ale o tom, jak si to sama rodina dle sebe nastaví, oni sami vědí, jak to všem bude vyhovovat.“* Pracovník A: *„Zásadní výhoda je v tom, že se přenáší ta odpovědnost na rodiče. To by tak podle mě mělo být. Oni jsou zodpovědní za jejich dítě, oni ho nejvíce znají. Oni by se měli domluvit v nejlepším jeho zájmu.“* Pracovník L: *„Jsem přesvědčená, že rodině bude fungovat nejlépe takové nastavení péče, o kterém si rozhodnou sami.“* Z odpovědí vyplývá, že se sociální pracovníci primárně nechtějí rozhodovat a určovat rodině, jak by mělo vypadat jejich nastavení péče. Nemají k tomu ani kompetenci, avšak během soudního řízení musí sociální pracovník v roli opatrovníka dítěte přednést svůj závěrečný návrh. Za situace, kdy rodiče zastávají protichůdné názory či se shodují na něčem, co opatrovník dítěte nevnímá v jeho zájmu, má právo vznést svůj odlišný názor a navrhnout stanovení péče takové, jaké vnímá v nejlepším zájmu dítěte. Je pak na soudu, aby rozhodl o konečném výsledku.

⁴²STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, str. 196. ISBN 80-85834-60-X.

Jako další výhodu čtyři pracovníci uvedli, že v rámci uplatňování Cochemského modelu zvou na jednání vždy společně oba rodiče. Účast obou rodičů na schůzce vnímali jako prospěšné z mnoha důvodů. Pracovník Z: *„Nejpodstatnější výhodou je, že jednání s oběma rodiči probíhá naráz a odpadá takovéto stěžování si jeden na druhého a praní špinavého prádla, čemuž se sice úplně i tak nevyhneme, ale je to v menší míře.(...) A jako výhodu to vnímám i pro sociální pracovníky, jelikož je to pro ně ušetření času, když nemluví s každým rodičem zvlášť.“* Pracovník N: *„Výhodou je určitě to, že jednání na OSPOD jsou přítomni oba dva rodiče, jsou vzájemně konfrontováni se svými názory, nejedná se s jedním rodičem tak, abychom následně seznamovali druhého rodiče s tím, co řekl první rodič. (...) Myslím si, že tím, že přijdou oba, můžeme je i nějakým způsobem snáz vést k uzavření dohody, případně se lépe dají motivovat pro mediaci, aby byli v závěru schopni se domluvit na nastavení péče.“* Pracovník V: *„Je super na tom to, že si zveme oba rodiče společně. Oni tak slyší tu transparentnost a slyší hovořit jeden druhého. Říkáme současně oběma rodičům, jaké formy péče jsou, a konzultujeme s nimi ten návrh a snažíme se hledat smířčí cestu k úpravě poměrů k nezl. dětem.“*

V situacích, kdy nebyl uplatňován Cochemský model, se častokrát jednalo s každým z rodičů zvlášť, případně dokonce někdy pouze s jedním z nich. Tento způsob nepodporoval rodiče ve směru společné dohody. Rodiče mohli mít pocit, že si pracovníka OSPOD získají na svou stranu díky informacím, které mu sdělí o druhém rodiči na individuální schůzce. Druhý rodič mohl mít pocit nejistoty, protože nevěděl, co se na schůzce s prvním rodičem dělo. Rodič mohl uvažovat, zda mu nebylo dáno jiné poradenství, zda se za jeho zády na něčem první rodič s pracovníkem nedomluvil apod. Obecně takové jednání postrádalo transparentnost a mohlo docházet k naprosté nedůvěře rodiče vůči OSPOD, a tím i k negativnímu vnitřnímu nastavení směrem ke spolupráci s opatrovníkem dítěte. Jedna pracovnice konkrétně uvedla svou zkušenost z dob, kdy pracovně působila na OSPOD ve Středočeském kraji. *„Některé soudy ve Středočeském kraji dokonce v minulosti žádali, abychom si na OSPOD pozvali pouze jednoho z rodičů a to toho, který má ve výlučné péči dítě, s tím druhým rodičem se tedy nehovořilo, což vedlo k vyostření sporů.“*

Tři pracovnice se shodly, že výhodu vnímají v jednotě všech zainteresovaných stran a tedy i multidisciplinarity, která se snaží vést rodiče ke stejnému cíli a pracují s rodinou podobným způsobem. Rodiče tak mají tento způsob řešení potvrzený z více odborných stran, což jim přináší jistotu, že tak je to pravděpodobně správné a je větší šance, že tomuto způsobu řešení budou nakloněni. Pracovnice R: *„(...) rodiče to mají potvrzené*

z více stran. Když oni mě tady sedí a já jim tady říkám, jak by to mělo být, tak oni si říkají, no to určitě, ta je mladá, ta o tom nic neví. Ale když úplně to stejné co já, jim potom řekne i soudkyně, tak je to dobrý pocit i pro mě, tak je to i pro mě známka toho, že to funguje. Rodiče mají jistotu v tom, že takhle by to teda asi mělo být ideálně pro to dítě. Kdybych já jim řekla nějaké informace a soud protichůdné informace, tak je to divný. (...) Máme velké štěstí, že naše spolupráce se soudem funguje dobře, i když pravidla máme nepsaná.“

Co se sociálním pracovníkům osvědčilo jako funkční?

Položením otázky „Co se Vám v rámci tohoto Cochemského modelu v praxi osvědčilo jako funkční?“ byly od sociálních pracovníků zjišťovány jejich dobré zkušenosti z praxe, aby se jimi mohli inspirovat další pracovníci, kteří se budou se závěry této práce seznamovat.

Metodou kódování se dala shrnout doporučení pracovníků následovně:

- transparentnost,
- jednat s oběma rodiči zároveň,
- edukace a opakované vysvětlování,
- pozitivní motivace k dospění dohody,
- odstrašování od nehody,
- předat rodičům materiály k nastudování,
- doporučovat odborné služby, pokud jsou zapotřebí,
- hovořit či alespoň vidět se s nezl. dítětem,
- vymezit z počátku kompetence OSPOD,
- pokud je to možné, vyčlenit na oddělení konkrétní pracovníky pro aplikaci CM.

Citace z rozhovoru s pracovníkem V: „*Být transparentní. Rodiče oslovit společným e-mailem a navrhnout termín společné schůzky.*“ Pracovník L: „*Od první chvíle komunikovat s oběma rodiči zároveň – společné e-maily, společné schůzky. Z počátku si s rodiči vyjasnit, co je v našich kompetencích a co ne.*“ Pracovník A: „*Hlavně teda je poučím o tom, co je čeká, když se nedohodnou – znalecký posudky, dlouhodobý, táhlý soud. Vysvětluji jim, že pokud se nedomluví, čekají je tyhle všechny martyrie a ani pak nemusí být ale s tím výsledkem spokojeni. Upozorňuji je, že oni mají rodičovskou zodpovědnost a pokud jsou odpovědní za to dítě, neměli by v žádném případě nechat rozhodnutí na cizí osobě – na soudu. Je to pak o tom, že tato cizí osoba, bude rozhodovat o jejich dítěti, což by si měli udělat sami. (...) Vysvětluji jim, že oba rodiče mají stejná práva bez ohledu na*

stanovenou péči. I když bude dítě v péči jednoho rodiče, vždycky budou muset o všem rozhodovat oba a že si nechaj rozhodnout teď u soudu, tak ale stejně o dalších věcech si budou muset umět rozhodnout společně. Dál se mi osvědčilo psát stručné zprávy rodičům i stručné zápisy z jednání.“ Pracovník E: „Často používám větu: ‚Nenechte soud rozhodovat o vašich dětech, je to Vaše dítě, Váš život, musíte si o tom rozhodnout sami.‘ Nastíním celý proces, otevřeně popisuju možný vývoj situace. Popisuji, jak by to mohlo dopadnout ohledně dlouhých soudních sporů, znaleckých posudků, (...) Popíšu klidně i nějaký odstrašující případ.“

Celkem 7 z 8 pracovníků v rozhovorech uvedlo, že se jim osvědčilo jednat primárně s oběma rodiči zároveň. Spolupráce s oběma rodiči nezahrnuje pouze společné jednání v kanceláři, ale také odesílání veškerých e-mailů oběma rodičům, sdělování totožných informací. Vždy vycházíme z toho, že oba rodiče mají naprosto identická práva a povinnosti k dítěti a to bez ohledu na stanovení péče (pokud mu nebyla ze závažných důvodů soudem omezena či odepřena). Pracovníci také zmiňovali, že se jim osvědčilo kvůli transparentnosti vyžadovat i od rodičů, aby ve svých odpovědích vkládali do kopie e-mailu též druhého rodiče, nikoliv pouze OSPOD. Rodičům je důležité sdělit, že OSPOD není prostředníkem pro jejich komunikaci, primárně musí komunikovat mezi sebou.

6 z 8 pracovníků se shodlo, že se jim jeví jako funkční opakované vysvětlování a celková edukace rodiče.

Dva pracovníci zmínili, že během komunikace s rodiči užívají odstrašování od nedohody a to formou především sdělování, že v opačném případě je velmi pravděpodobné, že s výsledkem nebude spokojen žádný z rodičů ani dítě, jelikož jim pravidla stanoví osoba, která nežije jejich životy a nezná dobře osobnosti, možnosti, schopnosti ani jednoho z účastníků. V praxi se setkávám s tím, že tyto formulace často užívají i sami soudci.

U poloviny rozhovorů – především u těch, které obsahovaly rozvitější odpovědi – respondenti popisovali, že aplikují pozitivní motivaci dospění k dohodě, což tak sami ne nazvali, ale vyloučilo to z vyprávění.

Termín transparentnost použili dva pracovníci, avšak i v ostatních odpovědích se objevoval obecně popis důležitosti průhlednosti ve spolupráci s rodinou.

Dva pracovníci v této otázce zmínili, že rodiče dopředu informují o tom, že s nimi nebudou řešit jejich spory z minulosti, kterých jsou rodiče častokrát velmi plní. Pokud se skrze tato témata rodiče nemohou v komunikaci posunout pozitivním směrem, je na místě odborná pomoc, například formou terapií, které jim jsou v těchto případech doporučovány.

Pracovník A: „Rodičům vysvětlit hned zpočátku, že jejich spory tady řešit nebudu, že to není výkon ani kompetence OSPOD ani jim v tomto směru nic nezapisuju.“ Pracovník V: „Někteří rodiče stále hovoří o svých sporech, my je ale vracíme pořád k tématu – péče, styk, výživné. Takže se nám osvědčilo vracet je k těmto hlavním tématům a nerozebírat s nimi jejich spory z minulosti.“

Jelikož respondenti byli vybráni z několika městských částí Prahy, jeden rozhovor obsahoval odlišná doporučení na to, co se pracovníkovi osvědčilo. Jedná se o mírně odlišný přístup, ze kterého si případně mohou vzít inspiraci ostatní, pokud se jim bude zdát, že by mohly být tyto postupy funkční. Konkrétně se jednalo o předávání vlastních vypracovaných brožur rodičům s informacemi a vysvětlením, v čem spočívá Cochemský model. Dalším doporučením bylo hovořit či alespoň vidět se ve všech případech s nezl. Dítětem, a pokud je to možné, vyčlenit na oddělení konkrétní pracovníky pro aplikaci CM. Pracovník V: „Osvědčuje se nám před schůzkou zaslat rodičům edukativní brožurku s informacemi o naší práci a o tom, co znamená Cochemský model, rodiče tak vědí, co je čeká. (...) Na oddělení máme přímo vyčleněné kolegy, kteří jsou zaměřeni na tento model, to se nám hodně osvědčilo. Jsme rozdělení na malé týmy, někdo se věnuje dětem v §6⁴³, někdo je zaměřen přímo na Cochem. (...) Vždycky chceme vidět to dítě, i když je to miminko. Jsme tady primárně kvůli nim. Spory rodičů někdy mohou zkreslovat situaci, proto chceme vidět vždycky to dítě. (...) Zaměřujeme se na to, jestli je prostě zdravé, živé, nejeví známky zanedbání nebo týrání. Když jsou do věku dvou, tři let, pohovory s nimi neděláme, ale chceme je alespoň vidět, že jsou živé, zdravé, jestli se usmívají. Pokud je to dítě už ale větší, komunikativní, děláme s ním za přítomnosti dvou sociálních pracovníků krátký pohovor, a to i když je dohoda mezi rodiči. Dohoda totiž nemusí být v zájmu dítěte a osvědčilo se nám to.“

Jaké limity vnímají respondenti u CM?

Celkem šest respondentů se nezávisle na sobě shodlo, že limitem pro aplikaci Cochemského modelu vnímají některé klienty a to konkrétně jejich osobnostní nastavení, psychické/psychiatrické poruchy či obecně neochota spolupracovat – s druhým rodičem / s OSPOD. Pracovník E: „Limitem jsou lidé sami o sobě, kteří nechtěli spolupracovat a nebyli nakloněni dohodě ani po dlouhém vysvětlování.“ Pracovník V: „To nevím, já v tom vidím spíše pozitiva. Každopádně může se stát, že jsou určité typy osobností rodičů,

⁴³ Vysvětlivka: §6, zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

kteří se nedohodnou ani přes ten Cochem. U některých takových případů je pak vhodné autoritativní rozhodnutí soudu.“ Pracovník M: „Někdy se mi stává, že jeden nebo druhý rodič se mi tady (pozn. myšleno v kanceláři OSPOD) jeví psychicky nestabilní a pak si myslím, že jsou znalecký posudky na místě a měly by být provedeny. Ne za každou cenu by se rodiče měli nutit k dohodě. U některých rodičů třeba z důvodu nějakých psychiatrických poruch, zvláště když tam jsou malé děti, tak to pak není vhodný. Znalec pak vyhodnotí, jak na tom rodiče doopravdy jsou a sám i něco může doporučit.“

Dva pracovníci uvedli jako limit spolupráci se soudy, protože ne všechny soudy jsou nakloněny užívání Cochemského modelu a chtějí svou práci i nadále praktikovat ve vlastních zajetých kolejích. Pracovník U: *„Většina soudů k tomuto způsobu práce není nakloněna. Nechtějí být na stejné úrovni jako sociální pracovník, právní zástupci a podobně.“* Pracovník J: *„Limity jsou některé soudy, které nechtějí v tomto duchu spolupracovat, neulehčují to pak sociálním pracovníkům na OSPOD.“*

Další odpovědi se vyskytovaly jednotlivě. Pracovník E: *„Kapacita odborných zařízení, např. mediací, kdy se někdy muselo na termín čekat i více týdnů.“* Pracovník Z: *„Nevýhoda pro pracovníky je v tom, že je mnohem náročnější vést společné jednání rodičů. Pracovník musí umět usměrňovat obě strany.“* Pracovník R: *„Právě možná to přehazování kompetence na rodiče, protože je to tak, že oni to musí udělat, ale já rozumím tomu, že oni nevědí jak. Jsou v té situaci často poprvé, a když vlastně jako já jim řeknu: ‚Ale já nic nemůžu, to musíte vy sami‘, tak oni se v tom potom můžou plácát. Já jim samozřejmě můžu dopomocť, ukážu jim cesty, ale na některých jednáních vnímám to, že oni se mě na něco ptají a já jim v podstatě odpovídám: ‚Nevím, je to na vás, to je vaše zodpovědnost, nevím, co je nejlepší pro vaše dítě.‘ Takže myslím si, že občas (ne vždycky) to někteří uchopí dobře a něco s tím začnou dělat, protože k tomu mají vůli a prostředky, ale někteří můžou odcházet s tím, že jsem jim vůbec nic neporadila a měli za to, že já toho můžu daleko víc, než ve skutečnosti můžu. Limitem si tedy myslím, že je, že někteří si můžou myslet, že ty instituce – já jako OSPOD), jim ale vůbec nepomůžu, že jsem je v tom nechala. Vlastně pak až u soudu se dozví, že to tak je správně, že je to opravdu na nich a žádný autoritativní rozhodnutí jim nepomůže tolik jako jejich dohoda, která je vždycky lepší. I když tam nějaké soudní rozhodnutí bude, vše další je stejně na nich. Toto někdy vnímám i jako limit pro sebe, já bych těm rodičům opravdu někdy radši doporučila něco konkrétního a zdá se mi, že vím, jak by to mohlo fungovat, ale nemůžu.“*

Je nutné doplnit, že respondenti na tuto otázku ve třech případech reagovali tak, že nevědí, jak odpovědět a jaký limit uvést, v Cochemském modelu zmínili, že vnímají spíše pozitiva než negativa.

Doporučení respondentů, čemu se vyvarovat

Otázka byla kladena za účelem zjištění doporučení respondentů, čemu se v praxi vyvarovat při aplikaci Cochemského modelu, respondenti však pojali svou odpověď více obecně. Po rozboru byly tedy odpovědi rozděleny do dvou částí na ty, které se zaměřují přímo na CM a na ty, které dávají obecné doporučení ke spolupráci s rodinou. V obou směrech byly poskytnuty užitečné rady, které vycházejí z praxe.

Doporučení respondentů, čemu se vyvarovat v rámci uplatňování CM:

- nedělat individuální jednání s rodičem za zády druhého,
- netlačit rodiče vždy do dohody (ani ničeho jiného),
- vyvarovat se sporům v interdisciplinární spolupráci,
- nebýt tolik optimistický v počtu uzavřených dohod rodičů.

Doporučení respondentů, čemu se vyvarovat obecně při práci s rodinou:

- neposuzovat, nehodnotit,
- nepodávat odlišné poradenství každému z rodičů,
- nenechat se vtáhnout do konfliktu rodiny,
- nebrat si osobně útoky klientů,
- nesdělovat svůj osobní názor,
- neshazovat činnost ostatních institucí,
- nepouštět si příběhy rodin k tělu.

Rozbor doporučení respondentů, čemu se vyvarovat v rámci uplatňování CM:

Celkem polovina respondentů uvedla dle své praxe doporučení ostatním sociálním pracovníkům, aby se vyvarovali individuálním jednáním s jedním rodičem za zády druhého rodiče. Nerespektovala by se tím důležitá transparentnost, mohli by tím dát základy pro nedůvěru v OSPOD a zapříčinit neochotu spolupráce ze strany druhého rodiče. Pracovník Z: „Nedělat věci za zády druhého rodiče, ani nejednat s jedním rodičem, aniž by o tom věděl první rodič.“ Pracovník A: „Nejednat o ničem za zády druhého rodiče. Aby to

všechno prostě bylo průhledný a transparentní, aby i tohle rodiče vnímali, že se s nimi jedná stejně.“

Dva pracovníci uvedli doporučení vyvarovat se tlačení klientů do dohody či čokoliv jiného. Pracovník R: *„Do ničeho klienty netlačit, je to jejich věc, jestli se domluví, nebo ne, jestli půjdou na mediaci, nebo ne.“* Pracovník A: *„Netlačit rodiče vždycky za každou cenu do dohody.“*

Poslední dvě doporučení ve směru uplatňování CM byla sdělena jednotlivě, a to: vyvarovat se sporům v interdisciplinární spolupráci a nebýt tolik optimistický v počtu uzavřených dohod rodičů. Pracovník E: *„Důležité je mít dobré zázemí, udržovat dobré vztahy, aby na tom všichni kolektivně spolupracovali. Jelikož sám si ten Cochem člověk neudělá. Tedy vyvarovat se špatným vztahům v rámci interdisciplinární spolupráce.“* A abychom předcházeli zklamání a případnému vyhoření v profesi, doporučuje pracovník L: *„Nebýt tolik optimistický, abychom si mysleli, že všem rodičům se podaří dojít ke společné dohodě.“*

Rozbor doporučení respondentů, čemu se vyvarovat obecně při práci s rodinou

Čtyři sociální pracovníci uvedli jako své doporučení při práci s rodinou nikdy neposuzovat a nehodnotit, což se vztahuje všeobecně např. k rozdílným výchovným přístupům rodičů, neposuzovat, kdo z rodičů má pravdu apod. Vystihující popis v tomto směru sdělil pracovník A: *„Nijak nehodnotit rodiče ani jejich výchovné přístupy, každý rodič může mít jinou výchovnou metodu a není na nás, abychom hodnotili, která je správná.“*

Tři pracovníci vyjádřili doporučení: Nenechat se vtáhnout do konfliktu rodiny. Rodič se může snažit ze sociálního pracovníka udělat svého spojence, přesvědčit ho o své pravdě a dostat ho na svou stranu. Tomu je důležité se vyvarovat, i když to může být náročné.

Dva pracovníci sdělili, že se při komunikaci s klienty vyhýbají popisování vlastního názoru. Pracovník R: *„Nesdělovat svůj názor, není zaručeno, že právě můj názor je ten správný a je to riziko nejen pro rodinu, ale i pro pracovníka, pokud aplikace jeho rady dopadne špatně nebo pokud se proti tomu rodiče tvrdě ohradí.“* Pracovník Z: *„Neříkat svůj pohled a názor na jimi řešenou věc.“*

Další výše uvedené doporučení ve shrnutí byla sdělena pracovníky jednotlivě. Citace některých odpovědí: *„Nepodávat rozdílné informace rodičům. Vyvarovat se tomu, že by si sociální pracovníci brali osobně útoky rodičů na jejich osobu, (...).“* *„Zpochybňovat a priori a asi teda i a posteriori věrohodnost nějaké instituce nebo organizace. Myslet si*

*samozřejmě můžu, co chci, ale nedávám najevo, že to někdo odjinud totálně pos * * * .“
„Nepřipouštět si spory a případy rodin k tělu.“*

Nevhodné rodinné situace pro užití CM

Položená otázka sociálním pracovníkům konkrétně zněla: *„Pokud vnímáte, že jsou některé rodinné situace/spory nevhodné pro užití Cochemského modelu, které to jsou?“*

Celkem šest z osmi sociálních pracovníků sdělilo, že nevnímají jako vhodné aplikovat tento model na rodiny, mezi jejíž členy probíhá/probíhalo domácí násilí. Pracovník N: *„Když je tam domácí násilí mezi partnery, ale i vůči dětem.“* Pracovník E: *„Když probíhá nebo probíhalo v rodině domácí násilí. Za této situace nevnímám jako vhodné, aby oběť byla vedena k tomu, že se s násilníkem musí na něčem dohodnout.“* Zajímavé bylo však uvedení zkušenosti dalšího pracovníka, který tímto modelem pracoval s rodinou, kde násilí probíhalo. Upozornil však, že je velmi důležité být obezřetný a vedení takového jednání je náročnější. Citace části odpovědi: *„Domácí násilí, avšak ne výlučně, jelikož mám zkušenost i s jedním, kde domácí násilí probíhalo, a společná schůzka zafungovala. Její vedení však bylo náročnější a oba rodiče byli doprovázeni svými advokáty (matka měla advokátku z Bílého kruhu bezpečí). V této situaci vnímám doprovod rodičů jako zásadní, především pro oběť, avšak aby byla situace vyrovnaná, je dobré, když přijdou v doprovodu oba rodiče.“* Pracovník A: *„Když je v rodině nějaké násilí nebo je tam prokázané zanedbání péče.“*

Dále bylo ve třech odpovědích zmíněno, že tento model není vhodné aplikovat u rodin, jejichž děti jsou v evidenci vedeny dle §6, zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. K tomuto tématu se opačně vyjádřil jeden pracovník, jeho sdělení: *„Nám se ten model osvědčil aplikovat i někdy, když bylo dítě v §6. Na řešení této situace rodiny potom spolupracuje pracovník, který se zaměřuje na Cochem a pracovník z týmu zaměřeného na děti v §6. Vzájemně potom kooperujeme.“*

Ve dvou odpovědích pracovníci uvedli, že nevnímají jako vhodné aplikovat tento model v situacích, kdy je závažné podezření na psychiatrickou či psychickou poruchu někoho z účastníků řízení. Pracovník A: *„Když mám důvodné podezření na nějakou psychiatrickou poruchu nebo se mi nejeví ten rodič stabilní psychicky, tak v tomhle případě.“*

Pracovník R sdělil, že se Cochemský model snaží uplatnit téměř ve všech situacích. „(...)Já se to teoreticky snažím uplatit i tam, kde vidím, že to nebude mít žádný smysl. Kdybych já jakkoliv autoritativně, jak můžu, do toho zasáhla, tak vím, že to nebude mít žádný efekt. Takže myslím si, že pro tu rodinu je úplně zbytečnej nějaký Cochemskej model, pokud oba mají naprosto jiný názor, oba si pevně stojí za svým návrhem a nejsou svolní k žádným kompromisům. Jenže otázka je, jestli vůbec něco jinýho by na ně platilo.(...)“

Vyjádření odborníka a soudce Mgr. Vladimíra Poláka k těmto tématům je popsáno v teoretické části v kapitole Vhodnost/nevhodnost aplikování modelu.

Zkušenost sociálních pracovníků s advokáty

V kapitole Piliře Cochemského modelu jsou popsány negativní zkušenosti německého soudce, zakladatele CM Rudolpha Jürgena, který sděluje, že advokáti v některých případech spíše rozdmýchávají spory mezi rodiči a podporují jejich nepřátelské naladění tím, že se snaží vyhrát svůj případ. Oddalují tak rodiče od uzavření dohody. Z těchto důvodů zastává názor, že by mělo dojít ke změně v advokátní praxi, více viz zmíněná kapitola. Abychom mohli zhodnotit, zda sociální pracovníci OSPOD na vybraných městských částech Prahy mají obdobné zkušenosti s právními zástupci klientů, byla jim položena následující otázka:

„Rozdělte prosím procentuálně na dvě skupiny právní zastoupení rodičů na ty, kteří se rodiče snažili přiblížit ke společné dohodě a ty, které je od společné dohody vzdalovali (např. 30 % rodiče přibližovalo k dohodě, 70 % způsobovalo opačný efekt).“

Kritérium pro hodnocení této otázky bylo, pokud pracovník popsal svou zkušenost s advokáty tak, že více než 50 % advokátů se klienty snažilo přiblížit k dohodě, bylo to považováno za pozitivní zkušenost. Dle tohoto kritéria se dají výsledky z této otázky rozdělit **přesně na polovinu**. Čtyři respondenti popsali svou zkušenost, že více než 50 % advokátů se snažilo přiblížit rodiče k dohodě, tedy že s právními zástupci mají spíše dobrou zkušenost. Zbývající čtyři respondenti naopak uvedli, že v tomto směru mají spíše negativní zkušenost. Což by mohlo znamenat, že v tomto směru jsme na dobré cestě, avšak je zapotřebí ještě velké snahy všech zainteresovaných odborníků, aby jednali dle podobných pravidel.

Citace některých odpovědí, které popisovali spíše **negativní** zkušenost s advokáty. Pracovník E: „Těch, kteří by vedli rodiče ke konstruktivní dohodě, opravdu hodně nebylo. 30 % rodiče přibližovalo k dohodě, 70 % oddalovalo.“ Pracovník N: „(...) Já si myslím, že ti právní zástupci umějí udělat mnohdy paseku, když jsou ti rodiče relativně domluveni, nebo by k té dohodě mohlo dojít. (...) Myslím si, že ve většině případů je to ke škodě, že mají advokáty. Rozumím, že ještě před tím, že dojde k tomu soudnímu řízení, že se chtějí poradit s těmi právníky, ale to, že je mají k tomu jednání, je většinou na škodu.“ Pracovník Z: „Právní zástupci se častokrát spíše snaží o vítězství své strany než o to, že s rodiči uzavřou dohodu. Soudkyně se snaží sdělit všem stranám, jakým směrem by se mělo jednání ubírat – směrem k dohodě. (...) Advokáti se pak více snaží pracovat s rodiči na dohodě. Většinou však moji klienti nemají právní zastoupení. Pokud ano, více je těch soutěživých, kteří od dohody rodiče vzdalují.“

Citace některých odpovědí, které popisovali spíše **pozitivní** zkušenost s advokáty. Pracovník V: „Je to podle typu advokátů, jsou různí. Sami víme, že někteří advokáti to řízení protahují, aby ze svých klientů získali více peněz. Někdy ty rodiče rozeštvávají, taky se mi ale stává, že někteří advokáti jsou rozumní a snaží se rodiče dotlačit k dohodě. Řekla bych, že je to tak 60 % se snaží o dohodu a 40 % se snaží rodiče ještě rozeštvat.“ Pracovník A: „Řekla bych, že se právníci snaží, aby ta dohoda byla, ale samozřejmě, že se najdou takoví, kteří to rozřeppaj, chtějí si vydělat a prodlužují to nebo jsou prostě neschopní. Všeobecně si ale myslím, že se snažej o nějakou dohodu, působí to tak na mě. Asi tak 20-30 % do toho rejpe a 70-80 % vede rodiče k dohodě.“ Jedna odpověď byla odlišná od všech zbývajících, ta popsala velmi pozitivní zkušenost. Pracovník R: „Všichni advokáti, které jsem zažila, se snažili o dohodu, jedna advokátka ne. Jedna, jedna za dobu, co pracuji na OSPOD. Opravdu se skoro všichni snaží vést rodiče k dohodě. (...) Všichni zmiňují to, že by se nejradši dohodli, říkají rodičům, že by bylo fajn se dohodnout a většina je svolná k nějakému kompromisu. Nefunguje to tam, kde opravdu ti rodiče si trvají na svém a nejsou svolní k žádné dohodě. To je ale problém rodičů, ne advokátů. Takže 99 % se snaží o dohodu, 1 % ne.“

Mám za to, že v tomto směru mohou učinit část práce i soudci, kteří vedou soudní řízení. Jsou důležitým prvkem, který nastavuje v soudní síni atmosféru, vystupují v roli autority, která může a nemusí dát prostor pro zabíhání do nepodstatných, konfliktních záležitostí, které nejsou předmětem řízení a přispívají k nepřátelskému naladění stran. Pokud je soudce nakloněn Cochemskému modelu, má možnost na účastníky z pozice autority působit, aby se pokoušeli dospět k dohodě.

Spolupráce s ostatními subjekty

Cochemský model stojí na společné spolupráci několika subjektů. Jak je realizována tato skutečnost v praxi, bylo zjišťováno touto otázkou: „*S jakými zainteresovanými subjekty spolupracujete v rámci interdisciplinární práce při uplatňování Cochemského modelu?*“

Respondenti zmiňovali stejné instituce, které rodinám předávají kontakt v případě potřeby další intervence. Jedná se o následující:

- mediační služby,
- dětské psychology,
- organizace, které se snaží o dohodu rodičů a harmonizaci vztahů.

Neopomenutelná spolupráce také probíhá mezi OSPOD a soudem, se kterou je spokojených sedm z osmi respondentů. Jeden pracovník z odlišné městské části Prahy uvedl, že spolupráce se soudem v tomto směru nefunguje bohužel žádná.

Doplňujícími otázkami jsme se dostali k tomu, že spolupráce mezi OSPOD a dalšími institucemi ve většině případů není na uspokojivé úrovni. Respondenti uváděli, že by uvítali změny ve směru větší propojenosti institucí. Pracovník L: „*Rodiny v případě potřeby odesílám do různých zařízení. Nejčastěji do mediačního centra, se kterým mám dobrou zkušenost. Není to ale spolupráce jako taková. Je to spíše jednostranné.*“ Pracovník A: „*Já nejvíc posílám do Magdaly⁴⁴, protože tam se mi osvědčilo, že mi od nich přijde zpráva. Od ostatních se nic moc nedozvím, a rodič mi každý řekne něco jiného. (...) U ostatních si musím žádat a musím mít souhlas rodičů. U tý Magdaly mi to takhle vyhovuje. Já tam klienty pošlu a za chvíli mi přijde zpráva, která je podkladem pro moji další práci s rodinou i pro soud, pokud by musel stejně rozhodovat. (...) Je škoda, že to tak nedělají všichni. (...)*“ Pracovník R: „*My tady nemáme žádný psaný pravidla, že v rámci Cochemu je pošleme k vám a vy s nimi zkuste něco udělat. (...) Rodičům doporučuji různý mediátory, centra, posílám jim seznamy, ale že bych s někým spolupracovala v rámci Cochemského modelu se prostě říct nedá. Je to spíše jednostranný a nahodilý. Já je někam pošlu a dál nevím, jak to probíhá.*“

Konkrétní přání respondentů, jak by mohla být nastavena vzájemná spolupráce:

⁴⁴ Pozn. autora: Jedná se o Poradnu Magdala, kde pomáhají rodinám zorientovat se v těžké životní situaci, stabilizovat a navrátit se do běžného života. Zdroj: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

Pracovník R: „Bylo by fajn, kdyby tady byl někdo, s kým bychom byli domluveni, že takhle to prostě budeme dělat, tohle budeme těm rodičům říkat, tak by to bylo lepší. Takhle já něco dělám, někam rodiče pošlu, tam vlastně přesně nevím, co jim řeknou, jak s nimi pracují (...) Kdybychom byli napojeni na konkrétní organizace, věděli bychom, co od sebe čekat. Domluvili bychom si podmínky spolupráce a věděla bych, jak s nimi budou pracovat. Bylo by fajn se s těmi organizacemi sejít třeba jednou dvakrát do roka. Říct si, co funguje, co nefunguje. V čem budeme pokračovat, co vynecháme atd.“

Pracovník Z: „(...) Přála bych si, aby probíhalo občas vícestranné jednání přímo s danou organizací, která může s rodinou v tomto směru pracovat. Společně bychom probrali, co to rodině může přinést. Toto se nekoná, ale někdy dostanu od organizace zpětnou vazbu formou zprávy, ze které se dozvím, zda jejich spolupráce s rodinou probíhala.“

Závěrem cituji část odpovědi sociálního pracovníka OSPOD z jiné městské části Prahy, kde funguje spolupráce naopak na velmi uspokojivé úrovni a právě možná dle výše zmíněných přání ostatních respondentů. Dala by se považovat za ukázkou dobré praxe. Pracovník U: „Jednáme hlavně s poradnou pro rodinu a mezilidské vztahy, především tam máme výbornou zkušenost se spoluprací. Do poradny chodíme na jejich otevřené dveře, ukazujeme si s nimi, co by bylo vhodné a co nikoliv. Když odešleme ty rodiče do poradny, tak na první seznamovací schůzku tam chodíme společně s nimi. Důležitá je tam ta transparentnost. Každý tam přinese svou zakázku – matka, otec, my. Každý tam řekne své požadavky a cíle. Rodiče tam následně dochází samostatně. Na další schůzce se opět sejdeme společně, kde vyhodnocujeme, co se podařilo. Můžeme taky požádat o zprávu poradny. (...)“

Nastavení vzájemné spolupráce s některými organizacemi dle výše zmíněných přání respondentů a ukázky dobré praxe vnímám jako dosažitelnou. Podle své praxe vím, že mnohé organizace jsou takovému způsobu práce nakloněny a vítají, pokud je OSPOD osloví s žádostí o spolupráci, na jejichž detailech jsou otevřeni k domluvě. Můžeme to považovat za inspiraci k iniciování podobně nastavené spolupráce. Limitem se může jevit čas potřebný k tomuto způsobu práce, kterého pracovníci nemají nadbytek. Jako další přání ze strany respondentů z městských částí, kde nefunguje spolupráce se soudy na uspokojivé úrovni, bylo zmiňováno zlepšení spolupráce v tomto směru.

Vedení klientů k převzetí zodpovědnosti

Cochemský model mimo jiné spočívá ve vedení rodičů k tomu, aby převzali za nastavení péče zodpovědnost. Strategie spočívá ve snaze vrátit zodpovědnost z rukou odborníků (zároveň však cizích osob) zpět do rukou rodičů. Další otázka zjišťovala, jakými způsoby se toho sociální pracovníci snaží dosáhnout. Cílem bylo opět inspirovat se dobrou praxí, zjistit, co se pracovníkům osvědčuje, dané ukotvit v práci s rodinou a používat dál.

Všichni respondenti, se kterými byl veden rozhovor, se shodli, že klienty k tomuto vedou opakovaným vysvětlováním. Odpovědi se dají shrnout takto:

- vysvětlovat dopady na dítě i vztahy v rodině,
- odlišovat kompetence OSPOD a kompetence rodičů,
- podporovat rodičovskou odpovědnost,
- zmiňovat práva dítěte,
- popisovat reálné příklady, kdy autoritativně rozhodl soud, a rodina nebyla spokojena.

Z odpovědí sociálních pracovníků vyplynulo, že jsou ztotožnění s principem Cochemského modelu, kdy odpovědnost za nastavení péče a dalších pravidel v rodině se má vkládat zpět do rukou rodičů. Zaznívalo, že nechtějí být rozhodčím problémů rodiny, nechtějí dávat rady či návody na řešení konfliktů. Svou intervencí se snaží vést rodiče k tomu, aby toto činili sami. V praxi se objevuje, že někteří klienti mají od OSPOD v tomto směru jiné očekávání. Předpokládají, že jeden z rodičů dostane zastání jeho názoru a pracovník se přikloní na jeho stranu. Z tohoto přístupu jsou klienti vyvedeni.

Konkrétní příklady, jak toto pracovníci klientům vysvětlují, uvidíme nejlépe v citacích některých odpovědí. Pracovník R: *„Prostě jim to řeknu a vysvětlím. (...) Řeknu, že já jim nebudu rozhodovat o tom, jestli se má dítě koupat v pondělí nebo ve středu. Důkladně je poučím o jejich rodičovské odpovědnosti, a že to nemůžou přehazovat na někoho jiného a už vůbec ne na instituce, které o jejich rodině a jejich fungování neví víc, než je uvedeno ve spisu. Oni znají svoje děti nejlíp, to jim hodně zdůrazňuji. Oni by měli vědět co je pro ně nejlepší, co už není tak dobrý a co by jako rodiče měli dělat. Říkám jim, že rozumím tomu, že situace rozchodu je náročná, vyjádřím pochopení, ale zároveň jim zdůrazním, že ty děti jsou nezletilý, oni s tím nic nezmůžou a je na rodičích, aby tu situaci dokázali zabezpečit tak, aby ty děti z toho vyšly minimálně poznamenaný. (...).“* Pracovník N: *„Snažím se jim vysvětlit kompetence OSPOD, protože často rodiče přicházejí*

s očekáváním, že od nás uslyší, jak by mělo vypadat jejich nastavení péče. Snažím se jim vysvětlit však, že oni jsou rodiče a mají rodičovskou zodpovědnost a záleží to skutečně na nich. Vysvětluji, že i na dětech to potom uvidí, jak spolu normálně máma s tátou jsou schopni se bavit a nehádají se, jak to na ty děti působí úplně jinak. Budou více v pohodě. (...).“ Pracovník L: „Vysvětluji jim výhody toho, když si rozhodnou sami oproti tomu, kdyby za ně rozhodl někdo cizí, kdo jejich život žít nebude. (...).“ Pracovník V: „Je to tak, že někteří rodiče jsou prostě drzí, že si myslí, že OSPOD za všechno může a je to všechno naše zodpovědnost. My je k tomu ale stále vracíme, že oni jsou rodiče, sešli jsme se tady kvůli vašim dětem a jsme tu od toho, abychom vám pouze pomohli ke stanovení si pravidel, jak bude nastavena péče, výživné, styk. (...).“

Zásadní principy při práci s rodinou

Dvě nejpočetnější odpovědi respondentů se shodovaly s odpověďmi na druhou položenou otázkou – Co se pracovníkům v rámci uplatňování tohoto modelu osvědčuje jako funkční. Čímž se potvrdilo, že se pracovníci opravdu snaží řídit funkčními principy.

Celkem sedm pracovníků uvedlo princip – jednat **vždy s oběma rodiči zároveň** a pět pracovníků uvedlo jako důležitý princip při práci s rodinou – **transparentnost**. Čtyři respondenti popsali další důležitý princip **vysvětlování celého procesu/postupu a práv + povinností rodičů i dítěte**. Dva pracovníci shodně uvedli, že vnímají jako důležité **dávat při jednání oběma rodičům stejný prostor pro sdělení svého pohledu**. Další principy byly uvedeny jednotlivě. Nemusí to však znamenat, že by se ostatní pracovníci těmito principy neřídili, nemuseli si je při zodpovídání otázky vybavit, nemusí pro ně být tolik směrodatné nebo je naopak považují za samozřejmost při práci s rodinou. Všechny pojmenované principy jsou uvedeny níže, a to v pořadí dle jejich čestnosti výskytu:

- jednání se koná za přítomnosti obou rodičů,
- transparentnost,
- vysvětlování celého procesu a práv + povinností rodičů i dítěte,
- oběma rodičům dávat stejný prostor pro sdělení svého pohledu,
- vstřícnost,
- objektivita,
- sdělování identických informací oběma rodičům,
- vše uvést do spisu (neexistuje, aby bylo rodičem něco tajně řečeno),

- rodiče informovat o možnostech OSPOD a povinnostech rodičů (poučit o rodičovské odpovědnosti),
- snažit se nacházet společné body, na kterých se rodiče shodují,
- včas zastavit nekonstruktivní stěžování si na druhého rodiče,
- jednat bezodkladně,
- do domácnosti rodiny vstupovat pouze v odůvodněných případech.

Pro více inspirace ze zkušeností pracovníků uvádíme další citace některých odpovědí nebo jejich částí. Pracovník E: „*Transparentnost směrem k oběma rodičům. Pokud už dojde k jednání s jedním rodičem, seznámit i druhého rodiče s obsahem jednání. Projevit vstřícnost, že jsem tady pro ně kvůli tomu, aby si sami dokázali vše nastavit podle sebe. (...)*“. Pracovník V: „*Vždy si oba rodiče pozvat na společnou schůzku, někdy je jedna či dvě. Představíme jim naši práci, co od nás mohou čekat. Nastavíme jim jasná pravidla – žádné překřikování, řvaní. Hovoříme transparentně. Každému z rodičů necháváme stejný prostor říct svůj názor a postoj. Důležité jsou pro nás však stále věci – výživa, péče, styk. (...) Do domácností rodiny vcházíme až ve chvíli, pokud je tam nějaké podezření, dřív ne.*“ Pracovník A: „*Hlavně abych je poučila o všech jejich právech a povinnostech, stejně tak jako dítěte. O tom postupu, jak to všechno bude probíhat. Co čeká je i dítě tady na OSPOD a na soudu. Co je čeká, když se dohodnou, co je čeká, když se nedohodnou. Vysvětluju jim možnosti stanovení péče, jak se určuje výživné a vždycky trvám na tom, aby přišli na OSPOD společně.*“ Pracovník R: „*Nejednám zásadně vždy s oběma rodiči zároveň, když mě jeden rodič požádá o schůzku, tak ho priority neodmítám, ale vždycky mu řeknu, že neexistuje, aby bylo něco jako tajně řečeno. Vždycky to bude ve spisu, a že pokud se s tím druhým rodičem budu bavit a přijde na to řeč, tak mu to řeknu. Jako nebudu přímo účelně žalovat, to ne. Ale když se mě ten rodič zeptá, jestli to bude součástí záznamu a jestli řeknu tomu prvnímu rodiči, že tam ten rodič byl, tak vždycky řeknu, že ano. Jsme transparentní, neexistuje, aby něco zůstalo mimo záznam. V komunikaci jsem otevřená, říkám vše tak, jak je. Popisuji jim celý proces, který je čeká. Transparentnost při jednání s rodiči nebo o tom, co je ve spise, ale i z mé strany. Já jim řeknu všechno, co můžu a co nemůžu a dám tu zodpovědnost potom jim. (...). Když hovořím s každým z rodičů zvlášť, vždy jim říkám pokud možno naprosto identické informace. (...). Dohodu nespatřuji jako jediný správný výsledek tohoto přístupu. Nemám zkušenost, že rodiče by byli otevřeni tomu uzavřít nějakou dohodu. To, že tu dohodu neuzavřou, není úplně v některých případech špatně. Aplikaci Cochemu vnímám v tom, co jim říkám, co si z toho odnesou, je jich věc. Není mým cílem uzav-*

řít s rodiči dohodu, netlačím je do toho a navíc nemám na to čas a ani si nemyslím, že je to můj úděl. Pokud se na něčem domluví, je to spíše dílčí.“ Pracovník U: „Zásadně si zveme na oddělení rodiče společně, aby nedocházelo k možným spekulacím, co kdo od nás slyšel. Rodiče jsou předem prostřednictvím informačního letáku informováni o možnostech OSPOD a také o povinnostech rodičů a je tam též výrazně zmíněna důležitost rodičovské odpovědnosti. Necháme hovořit vždy oba rodiče o svém pohledu na současnou a na budoucí situaci rodiny. Poté se snažíme společně najít společné body. Rodičům sdělujeme, jak je možné postupovat a jaké jsou možnosti spolupráce, případně jaké mohou být důsledky jejich jednání do budoucna, zejména na jejich děti.“

Odborné vzdělávání pracovníků OSPOD

V odpovědi na tuto otázku všichni respondenti zmínili povinnou účast na vzdělávacích kurzech akreditovaných MPSV a MV dle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zároveň doplňovali, že mají volnou ruku ve výběru školení, jsou pouze limitováni nutností akreditací kurzu. Pokud mají vlastní zájem o rozšíření povědomí o aplikování Cochemského modelu, disponují možností se na tyto kurzy zaměřit. Z osmi respondentů byl pouze jeden z odlišné městské části Prahy, který uvedl, že pracovníci daného OSPOD mají ze strany vedoucí oddělení danou povinnost se účastnit kurzů zaměřených na CM. Citace některých odpovědí na toto téma: „Školíme se v rámci zákonem povinného školení. Daný pracovník si vybírá, na co chce jít.“ „Jen to povinné ze zákona, které však by bylo kvůli epidemiologické situaci mírně omezeno v předchozím období. V rámci toho povinného si můžeme sami zvolit téma, když chceme Cochem, tak si můžeme najít Cochem. Já ten model používám záměrně a intuitivně, vyloženě, že bychom v tomto směru byli podporováni, to ne.“ „Máme možnost povinného školení, kde si můžeme vybrat, na co chceme jít. Takže když někdo chce se v tomhle zdokonalit, tak může v rámci kurzu.“

Shrnutí odpovědí, jaké vzdělávání pracovníci využívají:

- akreditované kurzy – povinné vzdělávání (zmíněno 8x, tedy všemi),
- supervize, intervize – předávání zkušeností v kolektivu (zmíněno 4x),
- interdisciplinární setkávání (zmíněno 2x),
- sebevzdělávání (zmíněno 2x),

- vícedenní akreditované semináře na téma CM (zmíněno 1x),
- otevřené dveře v mediačním centru a poradně pro rodinu (zmíněno 1x).

Citace některých odpovědí. Pracovník N: *„Především supervize, intervize a průběžné povinné školení. Dále je velmi důležitý fungující kolektiv a komunikace v něm, aby byla možnost se s ostatními poradit a předat si zkušenosti.“* Pracovník E: *„Nejlepší bylo, když se na našem úřadě nastavilo pravidelné setkávání soudů a organizací, abychom se mohli bavit o tom, jak ten Cochem vést. Jednou se tohoto setkání i účastnil jiný OSPOD, kde Cochem plně uplatňují, ti nám předali hodně kvalitních doporučení. Dál pak možnost akreditovaných kurzů, seminářů, a pokud se o to chce člověk sám zajímat, tak je hodně zveřejněných rozhovorů se soudci, kteří tímto způsobem pracují.“* Pracovník Z: *„Sama si mohu zvolit daný kurz. Uvítala bych nějaký akreditovaný výcvik pro sociální pracovníky týkající se dovedností, jak vést rozhovory s oběma rodiči. Ráda bych také podstoupila nějaký kurz, jak obecně vést ten Cochem a natrénovat si to v rámci nějakého výcviku.“* Pracovník V: *„Kolegové, kteří se věnují přímo Cochemskému modelu, jeli na šestidenní akreditovaný seminář. Byli jsme také jednou na otevřených dveřích v mediačním centru nebo v poradně pro rodinu. Potom na různých poradách na našem oddělení jsme se sešli a říkali jsme si, co je vhodné, taková intervize. Několikrát nám přišli na oddělení různí pracovníci z center říkat o jejich práci s rodinou. Třeba z Olomouce nebo Hradce Králové k nám přijeli pracovníci z OSPOD, abychom se mohli inspirovat navzájem.“*

Podpora pracovníků ve vzdělávání

Následující položená podotázka zněla: *„Zda a případně jakým způsobem a kým jste podporováni ve vzdělávání v tomto směru?“*

Naprostá většina respondentů, konkrétně sedm z osmi sdělila, že povinné vzdělávání zaměřuje dle toho, v čem u sebe cítí nedostatky či si chtějí rozšířit své obzory. Odpovědi pracovníků, kteří pocházeli z městské části Prahy, ve které je vedoucí OSPOD nakloněna aplikování Cochemského modelu uváděli, že je v tomto směru podporuje například během případových konzultací, formou doporučení zajímavého kurzu nebo nabídkou účasti otevřených dveří v poradně či mediačním centru. Konečné rozhodnutí, zda se pracovník bude v tomto vzdělávat a podobných akcí účastnit, je však zcela na jeho vlastním konečném rozhodnutí. Je evidentní, že v tomto směru je zapotřebí vlastní iniciativa. Pokud jí

pracovník disponuje, je dle odpovědí respondentů pravděpodobné, že jeho zájem o vzdělávání (i nad rámec povinného školení) bude podpořen i ze strany zaměstnavatele, tedy úřadu. Pracovník Z: *„Pokud by mě to nezajímalo, tak se v tomto směru nemusím vzdělávat, mě to ale zajímá, takže si kolem toho hledám informace. Přihlásím se pak na nějaký seminář. Je to v rámci vlastního zájmu. Jsem v tomto směru inspirována naší vedoucí oddělení, jelikož ona respektuje principy Cochemského modelu a mě je to blízké.“* Pracovník A: *„Asi od vedoucí. Dalo by se říct, že úřad i ministerstvo podporuje naše vzdělávání obecně. V tomhle směru Cochemu nás podporuje vedoucí, vedou k tomu třeba naše konzultace.“* Pracovník R: *„Bud' vlastní zájem, nebo nic. Nejsme podporováni v tomto směru. Máme možnost vybrat si školení, na které chceme jít.“* O dobrovolnosti a vlastní aktivitě ve směru aplikování Cochemského modelu při práci s rodinou vypovídá i odpověď pracovníka L: *„Naše vedoucí oddělení částečně CM při své práci s rodinami uplatňuje, proto nás vede ke stejnému postupu. Pokud s ní diskutujeme nějakou situaci, radíme se o postupu, podporuje nás v řešení věci s uplatněním principů CM. Zda ale budeme respektovat zásady tohoto modelu a uplatňovat ho, je spíše na nás, nemáme v tom stanovena pevná pravidla.“* Pracovník N: *„Máme povinné vzdělávání, ale každý si může určit, v čem si chce doplnit znalosti. Pokud bychom měli zájem o další vzdělávání, mám za to, že úřad by nás v něm podpořil. Je zapotřebí však vlastní iniciativa.“*

Jeden respondent z odlišné městské části Prahy uvedl, že jejich vedoucí oddělení klade pracovníkům podobné školení povinně a pečlivě dbá na dodržování zásad CM. Pracovník V: *„Naše vedoucí oddělení je v tom velmi aktivní a iniciativní. Některé školení na téma CM nám dává i povinně nad rámec povinného vzdělávání. Právě třeba šestidenní seminář přímo na Cochem byl naší vedoucí určen jako povinný.“*

Shrnutí přání respondentů ve směru vzdělávání, která vyplynula z rozhovorů:

- nastavit si jasná pravidla (v rámci interdisciplinární spolupráce, ale i v rámci OSPOD při práci s rodinou),
- občasné interdisciplinární setkání kvůli vzájemné konzultaci postupů.

Pracovník R: *„Uvítala bych, aby se v tomto směru nastavili pravidla, jak to celé dělat. Nejprve v rámci oddělení si vymezit konkrétní postupy, pak se soudem a i s některou vybranou organizací. Stanovit si prostě nějakou vhodnou šablonu, které bychom se všichni drželi.“* Další obecné přání pracovníků z městských částí, kde dle CM nepostupují soudy a nespolupracují tak v tomto směru s OSPOD, bylo, aby jejich spolu-

pracující soud k tomuto způsobu spolupráce byl více nakloněn. To bylo také zmiňováno v souvislosti s tím, že poté by pravděpodobně pracovníci OSPOD měli větší iniciativu se v tomto směru vzdělávat. Viz odpověď pracovníka U: „*Je to na nás, jaké školení si vybereme, ale vzhledem k tomu, že náš soud Cochemský model odmítá, můžeme jej pouze z části využívat v rámci naší sociální práce s rodinou. Někdy mi proto připadá zbytečná snaha se v tomhle směru vzdělávat.*“ Společné interdisciplinární setkávání odborníků je jedno z doporučení Cochemského modelu. Z rozhovorů však vyplývalo, že se s ním pracovníci z OSPOD příliš nesetkávají, i přestože se domnívají, že by bylo obohacující.

Shrnutí výsledků výzkumu

V následujících odstavcích se dočteme shrnutí odpovědí respondentů, které jsou rozpracovány výše, tím budeme postupně odpovídat na uvedené dílčí výzkumné otázky.

DVO 1 : Jaké výhody má dle sociálních pracovníků OSPOD Cochemský model?

DVO 2: Jaké má Cochemský model dle sociálních pracovníků OSPOD limity?

DVO 3: Jak pracovníci OSPOD využívají Cochemský model při práci s rodinou?

DVO 4: Jak jsou pracovníci OSPOD odborně připravováni pro využívání tohoto modelu?

Pomocí odpovědí na dílčí výzkumné otázky získáme také odpověď na hlavní výzkumnou otázku.

HVO: Jak sociální pracovníci OSPOD vnímají ve své praxi využití Cochemského modelu?

Odpověď na DVO1:

Jako zásadní výhodu vnímají sociální pracovníci skutečnost, že v rámci uplatňování tohoto modelu **odborníci přenášejí zodpovědnost** za celou situaci zpět na rodiče. Jako další výhodu uvedli čtyři pracovníci, že součástí Cochemského modelu je zvát si na **jednání vždy společně oba rodiče**. Tři pracovníci se shodli, že výhodu vnímají v jednotě všech zainteresovaných stran a tedy i multidisciplinaritě, která se snaží **vést rodiče ke stejnému cíli** a pracují s rodinou podobným způsobem.

Odpověď na DVO2:

Limity, které sociální pracovníci v rozhovorech vytyčili, by se daly shrnout takto:

- někteří klienti, tedy rodiče sami o sobě (jejich povahy, postoje atd.),
- spolupráce se soudy,
- kapacity návazných odborných zařízení,
- některé situace v rodině (násilí aj.),
- pro pracovníky je náročnější vést společné jednání s rodiči oproti individuálním schůzkám,
- klienti se mohou domnívat, že OSPOD nic nezmuže, nepomohl rodičům rozhodnout jejich spor. Předal zodpovědnost do rukou rodičů.

Odpověď na DVO3:

Při odpovídání na tuto otázku je důležité si říct, že Cochemský model spočívá mimo jiné ve společné spolupráci několika subjektů. Jedna ze zásadních spoluprací by měla probíhat mezi OSPOD a soudem. Tuto spolupráci hodnotilo sedm z osmi respondentů jako uspokojivou. Dále se respondenti shodovali na institucích, na které rodinám předávají kontakt v případě potřeby další intervence. Daly by se shrnout takto:

- mediační služby,
- dětské psychologové,
- organizace, které se snaží o dohodu rodičů a harmonizaci rodinných vztahů.

Výše (str. 43) v rozboru získaných odpovědí na doplňující otázky jsou rozpracovaná přání respondentů směřující k možnému nastavení změn v tomto směru, jelikož se někteří respondenti rozprávěli o částečně neuspokojivé spolupráci s uvedenými institucemi.

Cílem aplikování tohoto modelu je mimo jiné snaha odborníků o to, aby rodiče převzali zodpovědnost za rodinné situace zpět do vlastních rukou. V rámci rozhovorů bylo zjišťováno, jakým způsobem toto sociální pracovníci činí. Respondenti, se kterými bylo hovořeno, se shodovali, že klienty k tomuto vedou opakovaným vysvětlováním. Shrnutí odpovědí:

- vysvětlovat dopady na dítě i vztahy v rodině,
- odlišovat kompetence OSPOD a kompetence rodičů,
- podporovat rodičovskou odpovědnost,

- zmiňovat práva dítěte,
- popisovat reálné příklady, kdy autoritativně rozhodl soud, a rodina s rozhodnutím nebyla spokojena.

Principy, kterými se sociální pracovníci řídí při práci s rodinou, se dají shrnout takto:

- jednání se koná za přítomnosti obou rodičů,
- transparentnost,
- vysvětlování celého procesu a práv + povinností rodičů i dítěte,
- oběma rodičům dávat stejný prostor pro sdělení svého pohledu,
- vstřícnost,
- objektivita,
- sdělování identických informací oběma rodičům,
- vše uvést do spisu (neexistuje, aby bylo rodičem něco tajně řečeno),
- rodiče informovat o možnostech OSPOD a povinnostech rodičů (poučít o rodičovské odpovědnosti),
- snažit se nacházet společné body, na kterých se rodiče shodují,
- včas zastavit nekonstruktivní stěžování si na druhého rodiče,
- jednat bez zbytečného odkladu,
- do domácnosti rodiny vstupovat pouze v odůvodněných případech.

Odpověď na DVO4:

Pracovníci OSPOD mají možnost odborně se vzdělávat ve směru Cochemského modelu, především pokud mají vlastní zájem. O svém povinném vzdělávání dle zákona většinou rozhodují sami pracovníci, například v čem u sebe vnímají nedostatky či si chtějí rozšířit vlastní obzory. Vedoucí oddělení je často podporují, avšak konečné rozhodnutí bývá na sociálních pracovnících. Je tedy zapotřebí vlastní iniciativa, přesvědčení o funkčnosti CM a v této souvislosti i vlastní zájem Cochemský model aplikovat a vzdělávat se v něm. Pouze u jedné městské části Prahy vyplynulo, že na jejich oddělení se v tomto směru pracovníci vzdělávají povinně.

Následuje shrnutí odpovědí, jaké vzdělávání pracovníci využívají, které již bylo rozpracováno výše (str. 47-48):

- akreditované kurzy – povinné vzdělávání (zmíněno 8x, tedy všemi),

- supervize, intervize – předávání zkušeností v kolektivu (zmíněno 4x),
- interdisciplinární setkávání (zmíněno 2x),
- sebevzdělávání (zmíněno 2x),
- vícedenní akreditované semináře na téma CM (zmíněno 1x),
- otevřené dveře v mediačním centru a poradně pro rodinu (zmíněno 1x).

HVO: Jak sociální pracovníci OSPOD vnímají ve své praxi využití Cochemského modelu?

Po souhrnném prostudování odpovědí sociálních pracovníků můžeme zhodnotit, že Cochemský model vnímají jako dobrého pomocníka při práci s rodinou, která prochází úpravou poměrů k nezletilým dětem. Tento model specifikuje určitý postup práce, se kterým jsou respondenti dle získaných odpovědí identifikováni, proto jsou dobrovolně nakloněni k jeho využívání, aniž by k tomu byli striktně vedeni.

Závěr

Cílem magisterské práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci OSPOD na vybraných městských částech Prahy vnímají využití Cochemského modelu, zda a jakým způsobem s ním pracují. Záměr výzkumu byl inspirovat se poznatky z dobré praxe a odkrýt špatné zkušenosti sociálních pracovníků. Pro dosažení cíle byla zvolena metoda kvalitativního přístupu formou polostrukturovaných rozhovorů s předem stanovenými, otevřenými otázkami, které byly pokládány celkem osmi respondentům, kterými byli pracovníci OSPOD. V textu není nikde uvedeno, o které městské části Prahy se jedná, a počáteční písmenka jmen pracovníků jsou změněna z etických důvodů a jejich ochrany.

Diplomová práce je tradičně rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. V první části jsou popsány důležité koncepty vztahující se k danému tématu. Klíčovým tématem je rozvod manželů, jež mají nezletilé dítě, proto v rámci rozvodu musí proběhnout nejprve úprava poměrů k těmto dětem. V této souvislosti jsou v teoretické části představeny podrobnosti o Cochemském modelu a práce s rodinou v rámci tohoto modelu.

V empirické části je popsán cíl práce i výzkumná strategie. Popsány jsou také výzkumné otázky a vzorek respondentů, technika sběru dat, etické aspekty výzkumu a také stručný popis analýzy dat. Druhá část je věnována interpretaci získaných dat a výsledkům výzkumného šetření, v rámci kterého nahlédneme do uplatňování tohoto modelu na oddě-

lení sociálně-právní ochrany dětí. Dle odpovědí zkušených pracovníků se můžeme přesvědčit, v čem se prvky CM osvědčily či kde pracovníci pozorují rizika a limity v jeho užívání při práci s rodinou.

Veškerá tvrzení se vztahují pouze na uvedené výzkumné šetření a zvolený vzorek respondentů, který nebyl příliš rozsáhlý. Výsledky z provedených rozhovorů ukázaly, že pracovníci sociálně-právní ochrany dětí jsou pozitivně nakloněni pro aplikování Cochemského modelu. Vnímají jeho efektivitu a přínosy, které může mít pro celou rodinu. Na jedné městské části Prahy pracovníci aplikují tento model povinně a striktně jsou vedeni k dodržování všech jeho zásad a pravidelně se v něm vzdělávají. Na ostatních vybraných městských částech Prahy je jeho aplikování spíše dobrovolné. Ze strany vedení jsou o něm seznámeni, podporováni v jeho užívání, mají možnosti se v tomto směru vzdělávat a rozvíjet, ale jeho používání s respektováním všech zásad je na vlastním rozhodnutí pracovníků. I přes tento fakt, že jeho aplikování je částečně na vlastním zvážení daného pracovníka, se pracovníci snaží model aplikovat, což vypovídá o tom, že jsou sami přesvědčeni, že je to správná cesta. Přináší to ovšem třecí plochu ve směru, že pracovníci model užívají mnohokrát spíše intuitivně, aniž by měli přesně a jasně definované postupy ať už v rámci oddělení, či ve spolupráci s návaznými institucemi. Pracovníci by v tomto směru uvítali přesně dané „návody“ a rádi by si s návaznými organizacemi domluvili jasné postupy, které by měli možnost občasně i vyhodnocovat a zlepšovat v rámci interdisciplinární spolupráce. V tomto směru jsou mezery, které se dají zlepšovat.

Seznam použité literatury

BAKALÁŘ, Eduard. Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem). SZR. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

JURGEN, Rudolph. *Ty jsi moje dítě 2009*, [online]. ISBN 978-80-254-8250-6
Dostupné z:<http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>

KRANTZLER, Mel. Creative Divorce: A New Opportunity for Personal Growth. September 23, 2014. Open Road Media, 2014. ISBN 978-1497636927.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

Moltava (1982). In:MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-247-000-2-6.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.

ZAKOUŘILOVÁ, Eva. *Metodický návod, Práce s rodinami v rozvodové situaci*. Publicistika k číslu 5/2017.

Elektronické zdroje

Centrum pro rodiny Delta [online]. 2020

Dostupné z: <http://www.dumtriprání.cz/nase-centra/centrum-pro-rodiny-delta/>

COCHEMSKÁ PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14. – 15. 5. 2015 v Brně, [online]. 2015. Dostupné z:

https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf

Justice.cz – Katalog životních situací: *Rodičovský plán* [online] 2020.

Dostupné z: <https://justice.cz/web/okresni-soud-v-kladne/formulare>

Jürgen Rudolph v Parlamentu ČR, 30. 10. 2014 [online].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NcS4UxojMuM>

Pohyb obyvatelstva – rok 2019 [online] 2020.

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

Poradna Magdala – služby v gesci sociálně právní ochrany dětí [online] 2020.

Dostupné z: <https://praha.charita.cz/sluzby/poradna-magdala-sluzby-v-gesci-socialne-pravni-ochrany-deti/#podporovana-komunikace>

Rodiče, domluvte se! [online]. 2020.

Dostupné z: <https://cestounecestou.org/krizove-centrum/rodice-domluvte-se/>

Seminář Cochem – Mgr. Vladimír Polák [online] 1. 3. 2017.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=e7lr1srESZg>

Triangl – centrum pro rodinu [online] 2020.

Dostupné z: <http://www.centrumtriangl.cz/>

Zavádění principů Cochemského modelu do praxe v rámci opatrovnických řízení – interdisciplinární team [online] 2017. Dostupné z: https://m.kr-vysocina.cz/assets/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4078521

Zákony

Zákon občanský zákoník: HLAVA I MANŽELSTVÍ, Díl 1,
Všeobecné ustanovení, § 655. In: 89/2012 Sb., ročník 2020.

Nový Občanský zákoník: Oddíl 2, Rozvod manželství, § 755, (3).
In: 2018, 1. 1. 2014.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, § 100, odst. 3 [online] 1. 7. 2017.
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-202>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka doslovně přepsaného rozhovoru

Příloha č. 1: Ukázka přepsaného rozhovoru

Následuje ukázka několika doslovně přepsaných odpovědí různých respondentů.

Jaké výhody spatřujete v uplatňování Cochemského modelu?

Je super na tom to, že si zveme oba rodiče společně. Oni tak slyší tu transparentnost a slyší hovořit jeden druhého. Říkáme současně oběma rodičům, jaké formy péče jsou, a konzultujeme s nimi ten návrh a snažíme se hledat smírnou cestu k úpravě poměrů k jejich nezl. dětem. Další výhodou vidím v multidisciplinární spolupráci. Většinou když podává návrh jeden rozzlobený rodič, který požaduje svěřením dítěte do péče nebo jinou formu péče tak jedná bez konzultace s druhým rodičem. Rodiče jsou soudem skrze usnesení vyzváni, aby nás kontaktovali (konkrétního pracovníka), a my je pak vyzveme ke společné schůzce. My jim dáme společný termín jednání, po potvrzení termínu jednání rodičům odesíláme e-mailem naše vypracované brožurky, které popisují postup naší práce a obecně Cochem, aby tak rodiče věděli, co od nás mohou čekat.

Co se vám v rámci tohoto modelu v praxi osvědčilo jako funkční?

Hlavně teda je poučím o tom, co je čeká, když se nedohodnou – znalecký posudek, dlouhý, táhlý soud. Vysvětluji jim, že pokud se nedohodnou, čekají je tyhle všechny martýrie a ani pak nemusí být ale s tím výsledkem spokojeni. Upozorňuji je, že oni mají rodičovskou zodpovědnost a pokud jsou odpovědní za to dítě, neměli by v žádném případě nechat rozhodnutí na cizí osobě – na soudu. Je to pak o tom, že tahle cizí osoba, bude rozhodovat o jejich dítěti, která ho ani pořádně nezná, to by si měli udělat sami. Přesvědčuji je taky o tom, aby si došli na mediaci. Případně říkám, že my můžeme navrhnout soudu, aby on jim tu mediaci nařídil, takže se jim snažím vysvětlit výhody mediace. Vysvětluji jim, že oba rodiče mají stejná práva bez ohledu na stanovenou péči. I když bude dítě v péči jednoho rodiče, vždycky budou muset o všem rozhodovat oba a že si nechají rozhodnout teď u soudu, tak ale stejně o dalších věcech si budou muset umět rozhodnout společně, v rámci mediace se k tomu můžou naučit líp přistupovat, naučit se řešit tyhle věci. Dál se mi osvědčilo psát stručné zprávy rodičům i stručné zápisy z jednání. Nezapísat slovo od slova, co kdo řekl, když na sebe třeba házejí špínu a tak. Rodičům vysvětlit hned zpočátku, že jejich spory tady řešit nebudou, že to není výkon ani kompetence OSPOD ani jim v tomto směru nic nezapisuju. Všechny poučky a doporučení psát obecně, nezapisovat každé jejich

slovo. No, tak asi tak a u nás je skvělý, že jsou dobré vztahy se soudem. Na tom se pak hodně projevuje ta funkčnost, když se snažíme o Cochem.

Napadá Vás nějaké doporučení směrem k sociálním pracovníkům, čemu se v rámci uplatňování tohoto modelu raději vyvarovat?

Pokud budeme předpokládat, že pohybování se v mezích zákona a v mezích našich kompetencí je standard, tak se vyvarovat těmto věcem:

- Do něčeho klienty tlačit – je to jejich věc, jestli se domluví, nebo ne, jestli půjdou na mediaci, nebo ne.
- Sdělovat svůj názor – není zaručeno, že právě můj názor je ten správný a je to riziko nejen pro rodinu, ale i pro pracovníka, pokud aplikace jeho rady dopadne špatně nebo pokud se proti tomu rodiče tvrdě ohradí.
- Soudit klienty – zase - můj názor není svatej a každému může vyhovovat něco jinýho.
- Zpochybňovat apriori a asi teda i a posteriori věrohodnost nějaké instituce nebo organizace. Myslet si samozřejmě můžu, co chci, ale nedávám najevo, že to někdo odjinud totálně pos***, nebo se o to aspoň snažím (smích).

Jakým způsobem vedete rodiče k tomu, aby převzali za nastavení péče zodpovědnost a pokusili se rozhodnout si o budoucím životě rodiny sami?

Poučuju, přesvědčuju, vysvětluju. Snažím se jim vysvětlit, že to, že si sem přijdou a řeknou, že ta matka nebo ten otec je fakt strašnej, tak my nepůjdeme a neřekneme, tak dáme to dítě otci/matce. Takhle to prostě nefunguje. Snažím se jim i hodně vysvětlovat práva dítěte v tom smyslu, že mají právo na to zažít péči rodičů nejen o víkendu, ale i v běžný době, že se tím posiluje vztah mezi dítětem a rodičem. Že to není tak, že jeden má dítě v péči a druhý nemá nárok na nic. I když je dítě ve výlučné péči jednoho rodiče, druhý má právo podílet se na důležitých věcech, že si musí předávat informace a že je na nich, jak si to nastavěj. Důležitý je, aby se to dítě cejtilo dobře. V zájmu dítěte je, aby se stýkalo s oběma rodiči co nejvíc, ať už se jim to líbí, nebo ne, prostě. To, že nejsou schopni komunikovat, není důvod, aby dítě nebylo ve střídavé péči.

S rodičovským plánem moc nepracuji, pro ty rodiče je to moc dlouhý, nechce se jim do toho, ani mně. Nepřijde mi špatnej pro rodiče, pošlu jim to někdy do e-mailu. Rodič si tam může uvědomit spoustu věcí. Je to dobrá pomůcka, ale ne pro každýho. Někteří rodiče jsou v pohodě a nepotřebují to mít napsaný no a některý rodiče si to zase vystavili na

lednici a odškrtařali si, jestli jedou podle toho, nebo ne a zase naopak hodnotili, jestli druhé podle toho jede, nebo ne.

S jakými zainteresovanými subjekty spolupracujete v rámci interdisciplinářní práce při uplatňování Cochemského modelu?

My tady nemáme žádná psaná pravidla, že v rámci Cochemu je pošleme k vám a vy s nimi zkuste něco udělat. Já tu zkušenost nemám. Na jedné vlně v tomto jsme s naším soudem. Rodičům doporučuji různé mediátory, centra, posílám jim seznamy, ale že bych s někým spolupracovala v rámci Cochemského modelu se prostě říct nedá. Je to spíše jednostranné a nahodilé. Já je někde pošlu a dál nevím, jak to probíhá.

Měla jsem školení o Cochemu, tam měli vyloženě brožuru, jak by si to představovali, jakože spolupráce OSPOD a soud, co rodiče můžou ještě podniknout a měli to takhle jasně definované. My to tady nemáme, my to děláme tak jako nahodile a intuitivně. S naším soudem je to spíše vzácnost, je to moc fajn. Když jdu na jiný soud, vůbec nevím, co mám čekat a většinou je to jiné, než bych čekala, asi jinak k tomu přistupují. Bylo by fajn, kdyby tady byl někdo, s kým bychom byli domluveni, že takhle to prostě budeme dělat, tohle budeme těm rodičům říkat, tak by to bylo lepší. Takhle já něco dělám, někde rodiče pošlu, tam vlastně přesně nevím, co jim řeknu, jak s nimi pracuji a pak až u soudu slyším, jak se s nimi jedná a je to právě v tom smyslu Cochemu. Kdybychom byli napojeni na konkrétní organizace, věděli bychom, co od sebe čekat. Domluvili bychom si podmínky spolupráce a věděla bych, jak s nimi budou pracovat. Takhle jim dám na výběr možnosti, ať si pak sami zvolí, kam chtějí jít. Bylo by fajn se s těmi organizacemi sejit třeba jednou, dvakrát do roka. Říct si, co funguje, co nefunguje. V čem budeme pokračovat, co vynecháme a tak.

Zda a případně jakým způsobem a kým jste podporováni ve vzdělávání v tomto směru?

Buď vlastní zájem, nebo nic. Nejsme podporováni v tomto směru. Máme možnost vybrat si školení, na které chceme jít. Uvítala bych, aby se v tomto směru nastavili pravidla, jak to celé dělat. Nejprve v rámci oddělení si vymezit konkrétní postupy, pak se soudem a i s některou vybranou organizací. Stanovit si prostě nějakou vhodnou šablonu, které bychom se všichni drželi.